

**СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФАКУЛТЕТ ПО КЛАСИЧЕСКИ И НОВИ ФИЛОЛОГИИ
КАТЕДРА ПО КЛАСИЧЕСКА ФИЛОЛОГИЯ**

БОРИС ВУНЧЕВ

**РЕЧНИКЪТ НА ГРЪЦКОТО ГЕЙ АРГО КАЛЯРДА
МОРФОЛЕКСИКАЛНИ АСПЕКТИ**

АВТОРЕФЕРАТ
на дисертационен труд
за присъждане на научната степен
„доктор на науките“

Направление: 2.1. Филология

Научна специалност: Общо и сравнително езиковедие (новогръцки език)

СОФИЯ, 2017

**ONASSIS
FOUNDATION**

ONASSIS FOUNDATION

sponsors

Modern Greek Philology at Sofia University

Дисертационният труд „Речникът на гръцкото гей арго калярдà. Морфолексикални аспекти” има обем от 476 стандартни машинописни страници, от които 412 страници основен текст, 53 стандартни машинописни страници приложения и 11 стандартни машинописни страници библиография с 52 позиции на английски, 45 на новогръцки, 13 на български и 2 на френски. Съдържа 22 таблици и 6 схеми.

Трудът е обсъден от Катедрата по класическа филология към Факултета по класически и нови филологии на СУ „Св. Климент Охридски” и е насочен към публична защита пред научно жури с протокол № 7/06.03.2017 г.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на открито заседание на научното жури, което ще се проведе на2017 г. от.....часа в зала

Материалите за защитата на дисертационния труд са на разположение на интересувашите се в

Авторефератът е отпечатан с финансовата подкрепа на Фондация „Александрос Онасис” в изпълнение на договор от 20.09.2016 г. между СУ „Св. Климент Охридски” и Фондация „Александър С. Онасис” за финансиране на специалност Новогръцка филология, ФКНФ.

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

1. ВЪВЕДЕНИЕ	4
2. ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	6
3. ОБЩИ СВЕДЕНИЯ ЗА ГЕЙ ОБЩНОСТТА – СЪЗДАТЕЛ И НОСИТЕЛ НА КАЛЯРДÀ. СПЕЦИФИКИ НА ГЕЙ ГОВОРА	13
4. ЕТИМОЛОГИЧЕСКИ ОСОБЕНОСТИ НА ЛЕКСИКАТА НА КАЛЯРДÀ. ОСОБЕНОСТИ ПРИ АДАПТИРАНЕ НА ЧУЖДИ ЛЕКСИКАЛНИ ОСНОВИ.....	14
5. ОТВОРЕНИ КЛАСОВЕ ДУМИ В КАЛЯРДÀ. СЛОВООБРАЗОВАТЕЛНИ ОСОБЕНОСТИ НА ПЪЛНОЗНАЧНИТЕ ЛЕКСИКАЛНИ ОСНОВИ.....	17
6. СЛОВООБРАЗОВАНИЕТО В КАЛЯРДÀ	18
7. ИЗВОДИ.....	47
8. ПРИЛОЖЕНИЯ.....	52
БИБЛИОГРАФИЯ.....	53
<i>Използвана в автореферата литература.....</i>	<i>53</i>
<i>Публикации, свързани с темата на дисертационния труд</i>	<i>54</i>

1. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. Цел на изследването

Целта на това изследване е анализът на основните морфолексикални аспекти на лексиката в гръцкото гей арго калярдà. Изследването е фокусирано само върху лексиката от отворените лексикални класове – съществителни имена, прилагателни имена и глаголи с акцент върху еднословните лексеми. Предмет на изследването са:

а) Етимологическите особености на лексиката с оглед на произхода на пълнозначните лексикални основи, с които в калярдà се образуват първични (непроизводни) думи или се образуват производни думи.

б) Граматичните особености на лексиката на калярдà с оглед на някои основни граматични категории като род и число при имената и спрежение и залог при глаголите.

в) Морфолексикалните особености на лексиката в калярдà с акцент върху словообразователните начини, използвани за създаване на собствена лексика чрез вътрешно (домашно) словообразуване. Предмет на изследването са и някои семантични особености на лексиката на калярдà, които произтичат от морфологичните ѝ особености.

1.2. Методи на изследването

Методите на изследването са традиционните за един труд в областта на морфологията и лексикологията: събирателски, класификационен и аналитичен.

1.3. Корпус езиков материал. Особенности при събирането и интерпретацията му

Калярдà се нарича говорът на пасивните хомосексуални мъже в големите гръцки градове – Атина, Солун и др., така както е засвидетелстван около и след средата на ХХ век. Групата хомосексуални, създател и носител на калярдà, е реална социална общност, част от подземния свят заедно с различни други групи лица – наркозависими, наркопласъори, дребни мошеници, крадци, проститутки, сутеньори, изнудвачи, лихвари, биячи и т.н.

Единственият извор за лексикалното богатство на калярдà е книгата на Илиас Петропулос „Καλιάρτá”, издадена за първи път в Атина през 1971 г., по време на хунтата (Πετρόπουλος 1993). Книгата съдържа предговор, речник, допълнителни бележки на автора и други материали. Калярдà достига до нас във вид на речник, т.е. на списък с думи, който наброява поне 3000 речникови единици.

Езиковият материал за това изследване черпим именно от книгата на И. Петропулос. За целите на изследването са ексцерпирани само лексемите от отворени лексикални класове, поместени и изтълкувани от автора на речника в основното му тяло, като не сме обработвали добавката от около 200 нови думи, която И. Петропулос помества отделно в книгата си. Лексемите са ексцерпирани от речника, класифицирани са и са аотирани ръчно.

1.4. Структура на изследването

Същинската част от изследването се състои от пет глави, изводи, приложения и библиография.

Първата глава (Теоретични основи на изследването) поставя теоретичната база на изследването по две основни линии: първо, изясняване на мястото на гей говора калярдà в контекста на неговия ключов социален аспект като говор на една малцинствена група, формирана на основата на обща сексуалност, и второ, установяване на теоретичната база и терминологичния апарат, необходими за морфолексикалния анализ на лексиката на калярдà и за интерпретирането на отделни морфолексикални или семантични аспекти.

Втората глава (Общи сведения за гей общността – създател и носител на калярдà. Специфики на гей говора) дава най-общи сведения за носителите на калярдà, възникването на гей аргото, кодифицирането на лексиката му, за функциите на говора и за връзката му със стандартния новогръцки.

Третата глава (Етимологически особености на лексиката на калярдà. Особености при адаптиране на чужди лексикални основи) разглежда основните аспекти на етимологическия произход на лексиката в калярдà.

Четвъртата глава (Отворени класове думи в калярдà. Словообразователни особености на пълнозначните лексикални основи) е посветена на пълнозначните лексикални основи в калярдà. На базата на анализ на целия наличен езиков материал в табличен вид се обобщават над 200 по-продуктивни пълнозначни лексикални основи, като се посочват етимологията им и словообразователните начини, чрез които с тях в калярдà се създават нови лексеми.

Централна част в изследването заема петата глава (Словообразуването в калярдà), в която се анализират начините на образуване на неличните и личните съществителни имена, на прилагателните имена и на глаголите в калярдà. Подробно се изследват употребените при словотворчество деривационни префикси и суфикси, флективни суфикси, както и структурните и семантични особености на композитите. Отделно от еднословните лексеми се изследват и фраземите в калярдà – именни и глаголни. Специално място е отделено на анализ на антропонимите, цитирани в речника на И. Петропулос. В края на главата са обобщени

всички по-важни особени сегменти и специфични явления в словообразуването в калярдà като съкращаване и видоизменяне на лексикални основи, нулева суфиксация, особени морфологични сегменти и афиксоиди.

В приложенията са поместени списъци на всички ексцерпирани, обработени и анализирани еднословни лексеми и фраземи – нелични и лични имена, прилагателни и глаголи. Обособени в отделен списък са и изтълкуваните от И. Петропулос в отделни речникови статии топоними, реалии, названия на религиозни празници и др.

2. ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

2.1. Езиково вариране

Преди да пристъпим към каквото и да е изследване на гръцкия гей говор калярдà, е необходимо да определим мястото му, от теоретична гледна точка, спрямо стандартния новогръцки, както и да направим определени уточнения, както по съществуващото на въпроса, така и терминологични.

Специфичният речник на калярдà е продукт на езиково вариране. Езиковото вариране има различни проявления в зависимост от това дали характеризира: а) определени групи говорещи, б) определени комуникативни ситуации или в) определени типове съобщения. Чарлз Фъргюсън (Ferguson 1994: 18–23) обособява следните по-важни типове езикови варианти: диалекти, регистри и жанрове .

2.1.1. Диалекти

Диалектите са свързани с особеностите на дадена група хора като функционален елемент от дадено общество. Под влияние на определени фактори като физическо разположение, икономически, религиозни и др. особености групата започва да развива ясно отличими маркери в езиковата структура и езиковата употреба, които са различни от езика на другите групи.

Диалектите биват два вида: териториални (регионални), които принадлежат към структурните форми на езиково вариране, и социални диалекти (социолекти), принадлежащи към неструктурните форми на езиково вариране. Социален диалект (социолект) представлява родово понятие, което включва подсистеми като професионални говори или професиолекти, класови говори, арго, жаргони и сленгове.

Конкретно за изследването са важни тайните говори (арго). Тайните говори или арго са езикови варианти на маргинализирани групи или групи от подземния свят: дребни престъпници, наркозависими, хомосексуални, проститутки и пр. Основната характеристика на тези езикови варианти е тяхната секретност.

2.1.2. Регистри

Регистърът се определят по следния начин: при комуникативна ситуация, която се случва редовно в обществото с оглед на участниците, обстоятелствата, комуникативните функции и т.н., съществува тенденция с течение на времето около тази комуникативна ситуация да се развиват идентифициращи маркери за езикова структура и езикова употреба, различни от езика на други комуникативни ситуации¹. Именно тези маркери се обозначават с термина регистри.

2.1.3. Жанрове

Ч. Фергюсън определя жанра като тип съобщение, което се среща често в обществото с оглед на семантичното си съдържание, на участниците и случаите на употреба и което с течение на времето проявява тенденция за развитие на идентифицираща структура, диференцирана от тази на други типове съобщения.

2.2. Теоретични аспекти на словообразуването с оглед на новогръцкия език

2.2.1. Понятието дума

В тази глава се въвеждат въведени основни понятия от съвременната морфология и лексикология, с оглед главно на новогръцки, с които ще оперираме при морфологичния анализ на лексемите от калярдà.

Съвременното определение за дума включва следните компоненти: думите са езикови елементи, които се характеризират с позиционна мобилност и вътрешна стабилност. Думите са изградени от по-малки значещи елементи, които се наричат морфемите. Морфемите са теоретични езикови единици: най-малките значещи езикови елементи, състоящи се от един или повече звуци и неразложими на по-малки значещи сегменти.

Обикновено морфемите са части от самата дума, т.е. реализират се в езика само в комбинация с други морфемите, съставяйки с тях думи. Такива морфемите се наричат зависими (свързани) морфемите. Допълнително зависимите морфемите се делят на корени или основи и на афикси. Корените са зависими морфемите, които носят основното значение на думата, т.е. предмета, понятието, отношението, качеството и пр., към което тя реферира. Афиксите представляват морфемите с по-абстрактно значение от корените, прибавят се пред или след корените и представляват инвентар на две различни морфологични процедури – словообразуване и формообразуване (флексия). На тази основа афиксите се делят на деривационни афикси (наричани също и словообразователни афикси) и флективни афикси (наричани също и формообразоващи или релационни афикси).

2.2.2. Словообразуване

Словообразуването е дял от лингвистичната наука, който се занимава с начините и езиковите средства за образуване на нови думи с цел обогатяване на езиковия речник.

От гледна точка на образуването думите в езика се делят на непроизводни и производни. Непроизводни са тези думи, които от синхронна гледна точка не са образувани от други. Производните думи (деривати) са тези, които от синхронна гледна точка са образувани от други думи чрез различни начини и средства на словообразуване. Процесът на образуване на нови думи от съществуващите в езика основи се нарича деривация. Деривацията като морфологична процедура често е противопоставяна на друга основна морфологична процедура – флексията (формообразуване).

2.2.3. Деривация и флексия

Чрез деривацията се образуват нови лексеми, т.е. множи се лексикалното богатство на един език чрез въвеждането на нови езикови знаци за обекти, абстрактни понятия, качества, предикати и др., а чрез флексията се образуват различни граматични форми на една и съща лексема, които се реализират в речта и показват, чрез синтаксиса, релацията между обектите, предикатите и пр.

Точното дефиниране на отношението между деривацията и флексията е предмет на дискусии в лингвистичната наука. континуум. В изследването се прави опит за очертаване на дискуссионните въпроси.

2.2.4. Деривация

Деривация се нарича процесът на образуване на нови думи от съществуващите в езика основи. Начините за образуване на думи в езика се делят на неморфологични и морфологични. Неморфологичните начини за обогатяване на езиковия речник са: а) семантичният начин, известен също като семантична номинация, б) универбизацията, в) синтактичната конверсия и г) абривиацията.

2.2.5. Морфологични начини за обогатяване на езиковия речник

2.2.5.1. Афиксация

Според позицията спрямо основата – преди (вляво), след (вдясно), от двете страни, вътре в корена и т.н. обособяваме следните по-важни групи афикси: префикси, суфикси, циркумфикси, инфикси, трансфикси и интерфикси. Особен словообразователен процес представлява т.нар. нулева суфиксация, при която една дума се образува от друга дума без наличието на деривационен афикс.

2.2.5.2. Корени и основи

Коренът или коренната морфема е централната морфема на една пълнозначна дума и представлява основата на семантиката ѝ. С корените се образуват сродни думи.

Основата е частта от думата, която остава след отстраняването на флективните морфemi. Основата може да съвпада с корена (= непроизводна основа), но може и да представлява съчетание от коренна морфема или друга основа и афикс / афикси.

Някои съвременни лингвисти считат, че границата между корен и основа в синхронен план е трудно различима.

2.2.5.3. Подредба на деривационните афикси спрямо основата и помежду им. Ограничения.

Редът, по който афиксите се прибавят към основата, формирайки производни думи, обикновено се представя като една линия от ляво на дясно, която има следните компоненти:

Флективни префикси – деривационни префикси – корен – деривационни суфикси – флективни суфикси

Тази схема обаче представя прекалено опростено процеса на словообразуване. Всъщност образуването на една производната дума преминава през няколко последователни деривационни етапа. Съчетаемостта на деривационните афикси с основите не е неограничена и се ръководи от определени правила и ограничения.

2.2.5.4. Понятието опора при дериватите

Терминът опора е зает от синтаксиса. В деривацията опората е морфологичният елемент, който определя лексикалния клас на производната дума.

2.2.5.5. Семантика на деривационните афикси

За разлика от префиксите, които обикновено имат някакво по-обособено значение, суфиксите нямат определено значение, а имат една граматична роля по оформянето на лексикалния клас на деривата. Все пак в научната литература се предлагат и обобщения на основните типове семантика, реализирани от суфиксите.

2.2.5.6. Словообразователни елементи с особен статут

Тук влизат морфemi с неясен статут са например т.нар. сплентери, които представляват части от думи.

2.2.6. Граматикализация. Морфологични елементи в континуума между основи и морфemi – афиксоиди

Особено място в морфологичния континуум заемат т.нар. афиксоиди или зависими основи, които имат междинно място между афиксите и пълнозначните основи. Афиксоидите са продукт на процес, наречен граматикализация, и са белег за езикова промяна в процес на развитие. Граматикализацията представлява диахронен, исторически процес, чрез който настъпват езикови промени, при които един лексикален елемент или

конструкция започва да придобива граматически характеристики или пък даден граматически елемент засилва граматическите си характеристики, т.е. придобива още по-абстрактно значение. Граматикализацията се реализира в рамките на два ключови механизма: реанализ (иновация) и аналогия (генерализация на правило), които са разгледани обзорно в изследването.

Основните механизми на граматикализацията са: а) десемантизация, б) екстензия, в) декатегоризация и г) ерозия.

2.2.6.1. Граматически особености на афиксоидите

Морфемите, които притежават характеристики както на свободни основи, така и на деривационни афикси, се наричат афиксоиди или зависими основи. Афиксоидите са продукт на процес на граматикализация и по-конкретно на морфологизация. Обикновено като афиксоиди се класифицират морфемите, които не могат самостоятелно да формират дума. Тази тяхна особеност се отбелязва с термина неосвободимост. В диахронен план тези основи са образувани чрез механизми като конверсия и аблаут.

2.2.6.2. „Неокласическа” композиция

Част от тези афиксоиди, заедно с други основи, произхождащи етимологично от старогръцки и латински, се използват в международния речник за образуването на неологизми, наричани интернационализми. Чрез тези основи се формира един паневропейски речник – лексика, която се образува основно за покриване на терминологични нужди в различни клонове на науката – медицина, хуманитарни науки, технически науки, както и в различни сфери на обществения живот – администрация, култура, бизнес и пр. Поради произхода и спецификата им се смята, че тези морфолексикални елементи формират отделен дял в словообразуването, който се обозначава с термина неокласическа композиция. В изследването се разглеждат особеностите на тези морфологични елементи и се предлага обобщение на по-важните неокласически афиксоиди с произход от старогръцки, които се употребяват в стандартния новогръцки.

2.2.6.3. Новогръцки афиксоиди

Особена група афиксоиди представляват ограничен брой словообразователни морфемите, изолирани от съществуващи и употребявани и в съвременния гръцки съществителни и прилагателни: *полу-*, *μεγαλο-*, *ψευδο-/ψευτο-*, *θεο-*, *νεο-*, *μικρο-*, *παλαιο-*, *ψιλο-*, *кара-* и др.

2.2.7. Морфологичен континуум

Морфемите се разполагат в един морфологичен континуум, който започва от флективните (релационни) морфемите, преминава през деривационните морфемите, афиксоидите и достига до основите от пълнозначни думи.

2.2.8. Композиция

Композицията е вторият по важност морфологичен начин за словообразуване. Композицията е морфологичен начин на словообразуване, чрез който от две или повече основи на пълнозначни думи се образува нова, сложна по състав производна дума (комползит).

2.2.8.1. Структура на композитите

Структурата на даден композит е резултат както от взаимодействието на участващите в него основи, така и от интервенцията на други словообразователни процеси. Въз основа на тези фактори композитите се делят на три групи: а) сложни думи, образувани чрез композиция.; б) композиционно-суфиксни композити и в) композити, образувани чрез суфиксация. Основните модели при съчетаването на компонентите на композитите в новогръцки са следните: а) основа + основа, б) основа + дума, в) дума + дума и г) дума + основа.

2.2.8.2. Съединителна морфема

Ролята на съединителната морфема се определя като структурна. Функцията ѝ е да приведе основата или основите, стоящи преди (вляво от) десния компонент на композита, в подходящ вид за свързване в сложна дума. Фонологично и структурно съединителната морфема принадлежи към основата, стояща преди нея. Появата на съединителната морфема в новогръцки се регулира от определени правила, най-важното от които е т.нар. закон за звуковата йерархия.

2.2.8.3. Супрасегментни особености на композитите – място на ударението

Сред супрасегментните единици различаваме квантитативни характеристики, тонални характеристики и акцентни характеристики. Ударението принадлежи към последната група. При композиция в новогръцки се прилага т.нар. специално правило за ударението при композиция, което постулира, че ударението трябва да стои на третата сричка от края на думата независимо от позицията му в десния компонент, когато съставлява отделна дума. За прилагането на правилото важат определени ограничения.

2.2.8.4. Понятието опора при композитите

Опора в полето на композицията е онзи компонент на композита, който определя лексикалния клас и семантичните му характеристики. Въз основа на наличието или не на такъв компонент композитите се делят на ендоцентрични (опорно зависими) и екзоцентрични (опорно независими). Скализе, Фабергас и Форца (Scalise et al. 2009) предлагат един по-прецизен модел за анализ на екзоцентричността като оформят три типа екзоцентричност: морфологична семантична и категориална. А. Рали и М. Андреу (Ralli & Andreou 2012: 68–70) предлагат диференциран подход към екзоцентричността в новогръцки, смятайки че тази характеристика няма

връзка с наличието или не на опора в композита, а с факта, че в новогръцки екзоцентричните композити са продукт на два словообразователни процеса, прилагани последователно, а именно композиция, последвана от деривация.

2.2.8.5. Семантични отношения между основите, съставлящи композитите

Анализът на най-общите семантични отношения между основите на композитите показва, че те могат да бъдат обособени в три групи: а) атрибутивни композити, в които неопората служи за модификатор на опората, б) координативни композити, в които нито един от компонентите не модифицира другия и в) субординативни композити, в които едната основа се интерпретира като аргумент на другата основа.

Анализът на семантичните отношения между основите в един композит показва, че при композиция е известно значението на съставлящите композита основи, но семантичната релация между тях рядко може да бъде установена директно. Така по-скоро говорим за едно поле от възможни семантични отношения, като интерпретацията е въпрос, решаван от самите носители на езика. По тази причина една голяма част от композитите се характеризират със семантична непрозрачност.

2.2.9. „Асоциативна“ срещу „дисоциативна“ морфология – единен модел за анализ на словообразуването с оглед на новогръцки

Един интегрален подход при анализа на особеностите на новогръцката деривация е предприет от проф. А. Анастасиади-Симеониди в поредица от нейни статии и книги, посветени на анализа на различни деривационни суфикси, използвани за образуването на съществителни и прилагателни. Този подход се основава на модела на Д. Корбин, вдъхновен от генеративната граматика и е обозначен от автора си с термините стратифицирана морфология, теория на асоциативността и асоциативна морфология. Основава се на концепцията за поделение на лексиката на отделни слоеве, в които слоеве се комбинират, отново стратифицирани, различни лексикални и морфологични компоненти, правила и ограничения. Корбин отбелязва и различни деформации в модела, от които най-важен за това изследване е парадигматичният интегратор. Парадигматичният интегратор представлява суфиксоиден сегмент без семантична стойност. Той не е морфологичен елемент на едно словообразователно правило, а копиращ вида на даден суфикс елемент, чиято единствена функция е да интегрира една комплексна по състава си дума в дадена флективна парадигма. Семантиката на парадигматичния интегратор не е съвместима нито със суфиксацията, нито с префиксацията, като при повърхностната му реализация връзката му с действителния суфикс е омонимна. Голямото разпространение на парадигматичните маркери в стандартния новогръцки се обяснява от А. Анастасиади-

Симеониди (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1995: 474) с морфологичните специфики на новогръцкия, който отдава голямо внимание на краесловието.

3. ОБЩИ СВЕДЕНИЯ ЗА ГЕЙ ОБЩНОСТТА – СЪЗДАТЕЛ И НОСИТЕЛ НА КАЛЯРДÀ. СПЕЦИФИКИ НА ГЕЙ ГОВОРА

Както вече споменахме, калярдà е таен говор на пасивните хомосексуални в големите гръцки градове, засвидетелстван със сигурност в Солун и в Атина. Речникът му е достигнал до нас благодарение на любителската лексикографска работа на Илиас Петропулос, започнала още от края на 40-те години на XX век и продължила до края на 60-те години на XX век.

3.1. Възникване на калярдà

Сведенията за възникването на калярдà са много оскъдни. В речника на този гей говор се локализира лексика, сочеща към периода преди Първата световна война или по-скоро между двете световни войни. Самият Петропулос свидетелства, че чул за първи път за калярдà в началото на 40-те години на XX век, а обърнал сериозно внимание на този говор по време на работата си в градски парк в Солун (1946–1949 г.), когато започнал да записва чутите от него думи. Авторът продължава събирането на думи от калярдà в Атина през 60-те години на XX век, след като с много усилия успява да спечели доверието на членовете на тази херметично затворена група и да се инфилтрира в обществото на пасивните хомосексуални.

3.2. Изследвания и споменавания на калярдà

До момента не ни е известно някакво частично, а още по-малко цялостно морфолексикално изследване на речника на калярдà. Обикновено това гей аргó се споменава в общи съчинения по лексикология или в речници на гръцки сленгове и жаргони. Бегли споменавания има и в интернет. Основната причина за липса на изследвания върху калярдà е автоцензурата, основана на стигматизирането в гръцкото общество на групата на пасивните хомосексуални, към които трайно са установени и се прилагат отрицателни стереотипи, водещи до нетолерантност, омраза, враждебни актове и преследвания. Хомофобията в Гърция буквално до преди няколко години, когато парламентът приема т.нар. антирасистки закон (септември 2014 г.), представлява държавна политика.

3.3. Навлизане на калярдà в други социолекти

Калярдà не е използван само от пасивните хомосексуални мъже. Като моден езиков инструмент на епохата гей говорът навлиза в езика на хората на изкуството, първоначално в езика на артистите. През 70-те

години на XX век отделни думи от калярдà навлизат в жаргонния език на младежките компании. Думи от калярдà се използват в медиите, в телевизионни сериали и филми и оттам преминават в ежедневните регистри на обикновените хора. Някои от тези думи са известни на голям брой носители на гръцкия език.

3.4. Връзка между калярдà и стандартния новогръцки

Калярдà представлява специфичен социолект и класификационно принадлежи към тайните говори (арго). В книгата на И. Петропулос на няколко места се срещат твърдения, че калярдà представлява завършен език с няколко хиляди думи, който е взел твърде малко от новогръцкия. Едно подобно твърдение обаче е научно необосновано. Калярдà без съмнение е гръцки говор, изграден на принципа, на който се изграждат тайните говори, а именно: същата граматика и различна лексика. Така калярдà използва флективни морфемии от гръцки, обичайните гръцки окончания за родителен падеж, както и гръцките членни форми, макар и ограничено се използват думи от стандартния новогръцки и се експлоатира сравнително широко лексикални основи от стандартния новогръцки. Освен това, в общия случай калярдà използва словообразователните начини и средства от новогръцки, като например префиксация с новогръцки префикси и префиксоиди.

Като таен говор калярдà има свои специфични езикови белези, които го отличават от стандартния новогръцки. Такива белези са релексикализацията и феминизацията, разгледани подробно в изследването.

3.5. Функции на калярдà като таен говор. Понятието 'антиезик'

Класическият анализ на тайните говори, който е особено полезен за разглеждането на основните характеристики на гей говора калярдà, е теорията на М. Халидей за антиезика. Антиезикът се генерира от антиобщество и е белег на т.нар. втори живот, т.е. живот в рамките на алтернативно общество, част от по-голяма обществена система. Антиезикът съществува именно в рамките на тази ресоциализация като съставен и най-съществен белег на алтернативния социален свят на антиобществото.

4. ЕТИМОЛОГИЧЕСКИ ОСОБЕНОСТИ НА ЛЕКСИКАТА НА КАЛЯРДÀ. ОСОБЕНОСТИ ПРИ АДАПТИРАНЕ НА ЧУЖДИ ЛЕКСИКАЛНИ ОСНОВИ

Процесът на създаване на речника на един гей говор се нарича релексикализация. Гей говорите обикновено използват налични думи от

стандартния език или сленга, които заемат чрез ресемантизиращи процедури като утилизация – заемане на дума без промяна в значението ѝ, редирекция – формата на думата се запазва, но референцията ѝ се променя от хетеросексуална на хомосексуална и инвенция – думата се заема, като добива собствено, уникално значение, което не се среща извън хомосексуалната общност, в която тя се използва. В калярдà обаче релексикализацията не е свързана главно със заемане на думи от стандартния новогръцки или съществуващи гръцки социолекти; неин основен двигател е собственото (домашно) словообразуване, т.е. изработването на нови, несъществуващи в стандартния новогръцки лексеми – процес, който можем да наречем реноминация.

Калярдà се отличава с огромно разнообразие по отношение на етимологическия произход на лексемите и на лексикалните основи, които ги образуват. Така сред лексикални единици идентифицираме:

- а) Думи, налични в стандартния новогръцки.
- б) Думи, продукт на собствено словообразуване в калярдà:
 - образувани от новогръцки лексикални основи;
 - образувани от заети чужди лексикални основи, които не се употребяват при словообразуване в стандартния новогръцки;
 - хибридни думи – композити, в които се комбинират различни по произход основи – новогръцки с новогръцки, новогръцки с чужди, чужди с чужди, чужди с новогръцки.

По-долу предлагаме обзор на основните категории думи според етимологическия им произход, както и обобщение на спецификите при заемане и адаптиране на чужди основи в калярдà.

4.1. Съществуващи в стандартния новогръцки думи независимо от етимологията им

В речника на И. Петропулос сме отбелязали около 130 подобни думи, продукт на утилизация, редирекция или инвенция, което ни дава основание да твърдим, че общият им брой не надхвърля 4–5 % от общия брой речникови единици. Съвпадение между значението на думите в калярдà и в новогръцки, т.е. утилизация на съществуващи лексикални единици, сме засвидетелствали рядко, при 29 лексеми. Останалите заети от новогръцки думи са претърпели частична или пълна промяна на значението, т.е. са плод на инвенция или редирекция. Регистрираните от нас заети с инвенция от стандартния новогръцки думи са около 80. Чрез редирекция пък заетите от стандартния новогръцки думи се превръщат в ролеви термини, т.е. лексеми, които означават лица от хомосексуалната общност.

4.2. Думи, продукт на собствено словообразуване в калярдà

Огромната част от речниковия състав на калярдà се състои от думи, продукт на собствено словообразуване. В тази категория отбелязваме:

4.2.1. Думи, образувани от лексикални основи на съществуващи в стандартния новогръцки думи

4.2.2. Хибридни композити, образувани с лява основа от дума от стандартния новогръцки и дясна основа от дума от калярдà или от чужда дума и

4.2.3. Хибридни композити, образувани с лява основа от дума от стандартния новогръцки, калярдà или чужда дума и дясна основа от дума от стандартния новогръцки.

4.2.4. Директни заемки в калярдà от чужди езици

Директните заемки от чужди езици в калярдà са сравнително малко, основно от италиански и по-рядко от френски и испански. В изследването са цитирани 17 лексеми от този тип.

4.2.5. Собствено словообразуване в калярдà със заети основи от чужди езици

За целите на словообразуването потребителите на калярдà използват голям брой заети без промени, адаптирани или видоизменени лексикални основи от чужди езици – английски, френски, италиански, турски и др. Този процес на свободно заемане е знак за широките контакти и високата образованост на членовете на гръцката гей общност. Словообразователните техники, прилагани при формирането на тези думи, показват силно развито езиково чувство и удивителна способност за словесна игра и експлоатиране на деривационната и флективна морфология на стандартния новогръцки за създаване на нови, уникални лексикални единици. Огромна част от тези лексеми са напълно адаптирани към новогръцката флективна система и голяма част от тях получават обичайни и широко използвани флективни морфеми.

4.2.5.1. Първични думи в калярдà, образувани с основа, заета от италиански, и композити с основа, заета от италиански

В изследването индикативно се цитират и анализират морфологично над 60 лексеми. Анализират се фонетичните особености при адаптирането на лексикални основи от италиански и флективният клас на първичните думи в калярдà с основа от италиански спрямо флективния им клас в италиански.

4.2.5.2. Първични думи в калярдà, образувани с основа, заета от английски, и композити с основа, заета от английски

В изследването индикативно се цитират и анализират морфологично 49 лексеми. Анализират се фонетичните особености при адаптирането на лексикални основи от английски и флективният клас на първичните думи в калярдà с основа от английски.

4.2.5.3. Първични думи в калярдà, образувани с основа, заета от френски, и композити с основа, заета от френски

В изследването индикативно се цитират и анализират морфологично над 40 лексеми. Анализират се фонетичните особености при адаптирането на лексикални основи от френски и флективният клас на първичните думи в калярдà с основа от френски.

4.2.5.4. Първични думи в калярдà, образувани с основа, заета от куцавакика и други жаргони, и композити с основа, заета от куцавакика и други жаргони

Куцавакика е аргото на т.нар. куцаваки – бабаитите, биячите, ножарите, пистолджиите, въобще представителите на подземния свят в Атина, Пирея и други големи градове на Гърция. Въпреки липса на преки контакти и дифузия на индивиди от групите на куцаваките и хомосексуалните в калярдà използва малък брой думи, заети от куцавакика, както и някои лексикални основи, които използват заедно с други лексикални основи за собствено словообразуване чрез деривация и по-често композиция. В изследването се цитират и анализират морфологично общо 24 лексеми с основа от куцавакика.

4.2.6. Лексеми и основи с особена етимология

Отбелязани са думи със заети основи от езици извън гореспоменатите, думи и основи, образувани от фрази и думи с неизвестна етимология. Анализират се морфологично и 30 лексеми с основа от собствено име, както и думи със звукоподражателен лексикален компонент.

5. ОТВОРЕНИ КЛАСОВЕ ДУМИ В КАЛЯРДÀ. СЛОВООБРАЗОВАТЕЛНИ ОСОБЕНОСТИ НА ПЪЛНОЗНАЧНИТЕ ЛЕКСИКАЛНИ ОСНОВИ

5.1. Отворени класове думи в калярдà

За разлика от други гей говори с доста ограничен речник речникът на калярдà, съставен от И. Петропулос, регистрира огромен брой речникови единици – поне 3000. Думите в калярдà принадлежат към почти всички лексикални класове, но числен превес имат съществителните, следвани от глаголите и прилагателните.

5.2. Пълнозначните лексикални основи в калярдà

Лексиката в калярдà, с изключение на заетата от стандартния новогръцки, има особен механизъм на формиране. На базата на анализа на етимологията на лексикалните единици и на начините за образуването им можем да разграничим два типа собствено (домашно) словообразуване в калярдà: първично словообразуване и вторично словообразуване. Първичното словообразуване е свързано с изработването по вътрешните езикови механизми и процедури на гей говора на нови първични

(немотивирани) думи, т.е. думи, които от гледна точка на калярдà не са производни от други думи. Вторичното словообразуване, от своя страна, е вътрешно словообразуване в калярдà, при което чрез пълнозначни основи от различен произход, с деривационни суфикси и префикси, чрез композиция или по други словообразователни начини се образуват нови, производни думи – деривати или композити.

Лексикалните основи в калярдà разделяме на свободни основи, с които се образуват непроизводни думи и деривати, и композиционни основи, които се използват само като компоненти в композити. В изследването се разглеждат особеностите на тези два типа основи. Централно място в тази глава заема обобщителната таблица на най-продуктивните основи в калярдà. Обобщението включва следните характеристики на основите: етимология и словообразователни начини, в които тези основи се използват – деривация чрез афиксация (префиксация, суфиксация, циркумфиксация, нулева суфиксация) и композиция (сложни думи, образувани чрез композиция, композиционно-суфиксни композити и композити, образувани чрез суфиксация). Изследвани са 222 лексикални основи, сред които преобладават изолираните от думи от калярдà, плод на вътрешно словообразуване и по-рядко заети от стандартния новогръцки с инвенция или редирекция. По-рядко се срещат композиционни основи, основи на думи от стандартния новогръцки и основи на думи от чужди езици (английски, френски и пр.), които са регистрирани само при словообразуване, но не и в първични думи.

6. СЛОВООБРАЗУВАНЕТО В КАЛЯРДА

6.1. Съществителни имена – класификация

Съществителните имена в речника на калярдà на И. Петропулос са около 1800, обхващащи следните лексикално-граматични разреди: лични и нелични имена, нарицателни и собствени имена.

6.2. образуване на нелични съществителни имена

6.2.1. Род при неличните съществителните имена

Родът като граматична категория възниква с цел диференциация между имената за живи същества от мъжки пол (мъжки род), имената за живи същества от женски пол (женски род) и среден или неутрален род за неживите обекти, понятия, явления и пр. В новогръцки, както и в калярдà, родът представлява лексикално-граматична категория, която в общия случай не маркира пол, а произтича от класифицирането на съществителните имена в дадени флективни типове. Общата статистика на неличните съществителни имена в калярдà (нарицателни и собствени) показва, че процентно преобладава средният род – 670 лексеми или около

47% от общия брой, следват имената в женски род – 650 лексеми или 45% и само 8% от неличните имена са в мъжки род.

При неличните имена, означаващи предмети, явления, абстрактни понятия и пр., родът е изцяло класифицираща категория и не маркира някакво вътрешно присъщо качество на референтния обект. Реално разграничение по пол, маркирано чрез граматичния род, можем да търсим единствено при неличните имена, означаващи живи същества – нелица. Този аспект на лексиката е застъпен подробно в изследването.

6.2.2. Число при неличните съществителни имена

Числото при съществителните имена е граматическа категория, която с морфологични средства изразява опозицията множественост-немножественост. Единственото число маркира единичен обект, докато множественото число маркира поне два или повече обекта. Неличните имена в калярдà са засвидетелствани само в единствено число, тъй като тази форма е и основната, в която се поставят имената като речникови единици. Засвидетелствали сме обаче и 46 имена, включително фраземи, които в речника са дадени само в множествено число, т.е. тези имена по отношение на числото може да се считат за *pluralia tantum*. Категорията е нееднородна според отношението на съответните понятия към категорията множественост / немножественост. В изследването подробно се анализират неличните имена *pluralia tantum*.

6.2.3. Количествен анализ на неличните съществителни имена според начина на образуване

По начина на образуването си лексемите – нелични имена в калярдà биват: непроизводни думи – около 360 или 25% от общия брой, лексеми, образувани с помощта на деривационни афикси – около 200 или 14% от неличните имена, композити – сложни думи, образувани чрез композиция, и композити от композиционно-суфиксен тип – около 760 или 54% и фраземи – съществителни имена – около 110 или 7% от неличните имена.

6.2.4. Образуване на нелични имена чрез афиксация

6.2.4.1. Префиксация

Префиксацията е сравнително слабо застъпен в калярдà словообразователен процес и се наблюдава само при няколко лексеми – нелични имена, които са цитирани в изследването.

6.2.4.2. Суфиксация

Деривационните суфикси като словообразователен материал могат да бъдат категориално активни, което означава, че имат класификационна функция, т.е. могат да изменят лексикалния клас на производната дума (суфикси – опора на деривата), или категориално неутрални, т.е. такива, които не променят лексикалния клас на производната дума (суфикси неопора). Суфиксацията при неличните съществителни в калярдà е слабо

застъпен словообразователен начин, но в сравнение с префиксацията е по-честотен. Неличните съществителни имена, съдържащи деривационни суфикси, са 194 на брой или 13% от всички нелични съществителни. От тях 93 са образувани само чрез деривация, 93 са композити от композиционно-суфиксен тип или композити, образувани чрез суфиксация, а останалите 8 са фраземи.

6.2.4.2.1. Деривати, образувани с помощта на деривационни суфикси

Тези производни думи имат следната структура: словообразователна основа, деривационен суфикс и флективен суфикс. В много редки случаи преди основата е наличен префикс от стандартния новогръцки. Идентифицираните деривационни суфикси са следните: -αδικ(ο) (γιουδάδικο ‘министерство на обществения ред’, μπαραδικο ‘многопрофилна болница’), -ακη(ς), -ακι (καζαμάκης ‘съновник’), -αρα (σκοτσάρα ‘дамски костюм’), -αρια (ανταμαρία ‘тарикатско поведение, тарикатска постъпка’), -αστη (οκιαστή ‘акустика’), -αστρα (ξινάστρα ‘половинка от изстискан лимон’, σκελάστρα ‘мотоциклет’), -ατ(ο) (αδελφάτο ‘светът на гейовете’), -εζα (ντουβντέζα ‘ковчег’), -εικ(α) (μποδοσείκα ‘обществена тоалетна’), -ετα (γαργαρέτα ‘море’), -ετζα (κουσκουέτζα ‘лоша дума’), -ια (κουρνταβιά ‘бадемово дърво’, κοκκαλιά ‘барбут’, κουταλιά ‘любовен жест’), -ιαρα, -ιαρη(ς) (ξελογιάρα ‘лято’, μπουζιάρης ‘зима’), -ιδικ(ο) (μπαλατζίδικο ‘съдилище’), -ιера (μπελιέρα ‘слип’), -ιερη(ς) (κοντρολιέρης ‘бележник’), -ικ(ο) (τζαστικό ‘бягане; изгонване’), -ιλι (γераκίλι ‘нокът’), -ισт(ο) (κλιναριστό ‘магазин за химическо чистене’), -ισтик(α) (λουμπνίστικα ‘калярдà’), -ιτσα (ποσειδωνίτσα ‘двайсетачка, банкнота от 20 драхми’), -лики (μπινελίκι ‘псувня; сладкиш’), -ιλικι (σιβιντζιλίκι ‘лесбийска любов’), -μα κουσέλιασμα ‘предателство’, -μεν(ο) (αστακωμένο ‘бронирован автомобил’), -οζ(α), -οζ(ο) (αχατόζο ‘страната, Гърция’), -οτ(ο), -οτ(η) (παπατζωτή ‘кражба’), -ουла, -ουли (τζουслεσουύла ‘салфетка’, καχνούλι ‘пиле’), -сунη (βεργοσύνη ‘посредничество; предателство’), -т(ο), -του, -те (μπιεσμαντό ‘любовен жест’, δικελτού ‘поглед’, πιαсμαντέ ‘погалване по гениталиите’), -тра (χαλιάστρα ‘трапезария’, σκιάστρα ‘дърво’).

6.2.4.2.2. Деривационни суфикси при нелични имена – композити от композиционно-суфиксен тип или композити, образувани чрез суфиксация

Използваните деривационни суфикси и морфологични сегменти са следните: -αδικ(ο) (τζασтираχάδικο ‘погребално бюро’), -ακη(ς), -ακι (οστρακοποδaráκης ‘рак’), -αρα (φλοκοντορβάρες ‘тестиси’), -αтик(ο) (αγιοσαββιάτικο ‘рак’) -ει(ο) (δικελομαντείο ‘прозорец; кино’), -ια (τζασπροβιά ‘епилация’), -ιαρα (μπουκοσταφιλιάρα ‘диктатура’), -ιδик(ο) (ολιороκανατζίδικο ‘маслобойна’), -ικι (ντιλκερίκι ‘клетка за зъби’), -ιτσα (νισεστοсφηνίτσα ‘карфица; брошка’), -μα (τζασтираχομάζεμα ‘погребение’, στροφοτέμπιασμα ‘промяна на времето’), -μεν(η) (Βενίζελοδοσμένη

‘Цариград’, -οζ(ο) (λουαχατόζο ‘чужбина’), -ουλα (σουσουμοτιραχούλες ‘пантофи’), -σιμο (μουσαντοπάρσιμο ‘флирт’). -συνη (τουτοτζιναβосύνη ‘всезнание’), -τη(ς), -του (δρακοτζάστης ‘кръст’, ντιлоχαλεματού ‘ухапване’) и -τρ(α) (пυλοστρώστρα ‘стол’).

6.2.5. Флективни суфикси при неличните имена

Използваните флективни суфикси и морфологични сегменти са следните: флективен суфикс -α за флективен тип съществителни от женски род (τεκνοκαλλιεργίστρα ‘сперма’), флективен суфикс -ά за флективен тип съществителни от женски род (κουραντά ‘гребен’), морфологичен сегмент -α за флективен тип неравносрични съществителни от среден род (ελόχεσμα ‘ориз’, χορχορότριμμα ‘подправка’), флективен суфикс -ας за флективен тип съществителни от мъжки род (ντουμανοσωλήνας ‘комин’), морфологичен сегмент -έ за образуване на съществителни от среден род и женски род (σουμπλιμέ ‘супа’, βακουλονισεστέ ‘расо’, ψιλοπελέ ‘страгала’), флективен суфикс -η за флективен тип съществителни от женски род (μαντόσκονη ‘брашно’), флективен суфикс -ή за флективен тип съществителни от женски род (παγκρολαβή ‘плитка’), флективен суфикс -ης за флективен тип съществителни от мъжки род (τεμπελοφέρης ‘валяк’), флективен суфикс -ι за флективен тип съществителни от среден род (γότσι ‘часовник’, καλί ‘лъжица’, βλαχοφρομάζι ‘извара’), морфологичен сегмент -ί за флективен тип съществителни от среден род (пυλοпυргί ‘екскремент’), флективен суфикс -ο за флективен тип съществителни от среден род (γκросоκαγκελόкаро ‘танк’, λατσόφлоро ‘хубаво цвете’), флективен суфикс -ό за флективен тип съществителни от среден род (μπαρό ‘болест’), флективен суфикс -ος за флективен тип съществителни от мъжки род (πλατάχροнос ‘минало’, ρουνοκλοιός ‘полицейска блокада’), флективен суфикс -ός за флективен тип съществителни от мъжки род (βακουλοφαλλός ‘свещенически жезъл’), флективен суфикс -ού за флективен тип съществителни от женски род (ντιлоχαλεματού ‘ухапване’, ντουлаκουμπου ‘банка’), флективен суфикс -ς за флективен тип съществителни от мъжки род (τζιβές ‘курвенска постъпка’, ψилоμπερντές ‘бакшиш’) и флективен суфикс -ω за флективен тип съществителни от женски род (νισεστοτσиктσίνω ‘шевна машина’, σουκροβαίζω ‘шоколад’).

6.2.6. Образуване на нелични имена чрез композиция

Композицията е най-разпространеният словообразователен начин при неличните имена в калярдà и се среща при 785 лексеми или над 56% от неличните съществителни.

6.2.6.1. Начин на образуване на композитите

В структурно отношение композитите – нелични имена в калярдà попадат в следните класове: а) сложни думи, образувани чрез композиция, – броят им е 399 и съставляват 50% от общия брой композити, б)

композиционно-суфиксни композити – 367 сложни думи или 45% от общата бройка и в) композити, образувани чрез суфиксация. – общо 23 или 5% от общия брой. Последните представляват по същество суфигирани деривати и са разгледани по-горе.

6.2.6.2. Етимологически произход на компонентите

В този раздел разглеждаме какви комбинации от думи и основи участват в двата най-честотни структурни типа композити в калярдà: сложни думи, образувани чрез композиция, и композиционно-суфиксни композити.

6.2.6.2.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Сложните думи – нелични имена, образувани чрез композиция, са общо 399. Като десен компонент в сложните думи – нелични имена, образувани чрез композиция, се използват както думи от новогръцки език, така и думи от калярдà. Десен компонент – дума от стандартния новогръцки се реализира в 236 еднословни лексеми, като общо използваните гръцки думи са доста голям брой – 178. Определена част от тях се срещат при повече от една сложна дума. Почти никоя от съществуващите в новогръцки език думи – десни компоненти на думи в калярдà не е регистрирана в речника на калярдà като заета с инвенция или редирекция.

Десен компонент – дума от калярдà се реализира в 163 еднословни лексеми. Общо използваните думи са 100, като определена част от тях се срещат при повече от една сложна дума. Реализираните като десен компонент думи от калярдà са почти два пъти по-малко (100 срещу 178), но при тях по-често се наблюдава употреба на една и съща дума в повече от един композит. Така на десен компонент – дума от стандартния новогръцки се падат средно 1,3 композита, докато на десен компонент – дума от калярдà се падат средно 1,6 композита.

Анализът на етимологическия произход на левите основи – от думи от стандартния новогръцки или от думи в калярдà – при сложните думи – нелични имена, образувани чрез композиция, показва, че при десен компонент – дума от калярдà тенденцията е левият компонент да е отново дума от калярдà.

6.2.6.2.2. Композиционно-суфиксни композити

Композиционно-суфиксните композити – нелични имена са общо 367. В тях като дясна основа се реализират както думи от стандартния новогръцки език, така и думи от калярдà.

Десен компонент – основа на дума от стандартния новогръцки се реализира в 211 еднословни лексеми. Общо използваните гръцки думи са 129, като определена част от тях се срещат при повече от една сложна дума. Десен компонент – основа на дума от калярдà се реализира в 156 еднословни лексеми, като общо използваните думи са 85, като определена част от тях се срещат при повече от една сложна дума.

Реализираните като десен компонент основи на думи от калярдà са с около 35% по-малко от основите на думи от стандартния новогръцки, употребени като десен компонент. Отново композитите, в които се повтарят едни и същи основи на думи от калярдà са повече: с тези основи са образувани средно 1,8 думи, докато с основи на думи от новогръцки са образувани средно 1,6 думи.

Анализът на етимологическия произход на левите основи – от думи от стандартния новогръцки или от думи в калярдà – при композиционно-суфиксните композити – нелични имена показва, че при дясна основа от калярдà хибридните думи и думите само с основи от калярдà са еднакъв брой, докато когато дясната основа е от дума от стандартния новогръцки, се забелязва лек превес на хибридните композити за сметка на тези с основи изцяло от новогръцки.

6.2.6.3. Структурни комбинации между компонентите

6.2.6.3.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Както често е отбелязвано в научната литература, господстващите структурни модели в новогръцките композити са основа + дума или основа + основа. В калярдà при сложните думи – нелични имена, образувани чрез композиция, в общи линии се потвърждава господстващият модел основа + дума. Сравнително рядко се реализират по-особени структурни модели, в които са употребени три пълнозначни лексикални компонента в различни комбинации: а) основа + основа + дума, б) основа + сложна дума и в) сложна основа + дума.

В изследването подробно се разглеждат особеностите на основите на неличните имена – сложни думи, образувани чрез композиция.

6.2.6.3.2. Композиционно-суфиксни композити

При този вид композити господстващият структурен модел е основа + основа. Сравнително рядко се реализират по-особени структурни модели, в които са употребени три компонента – пълнозначни основи, в различни комбинации: а) основа + основа + основа, б) основа + сложна основа и в) сложна основа + основа. В изследването подробно се разглеждат особеностите на основите на неличните имена – композиционно-суфиксни композити.

6.2.6.4. Лексикален клас на компонентите в композитите – нелични имена

6.2.6.4.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Сложните думи, образувани чрез композиция, реализират като десен компонент основно съществителни имена, с много редки изключения.

Основите – леви компоненти са изведени от думи, принадлежащи към различни лексикални класове: съществителни, прилагателни, глаголи и някои други лексикални класове.

6.2.6.4.2. Композиционно-суфиксни композити

Композиционно-суфиксните композити в калярдà реализират най-различни комбинации по отношение на лексикалния клас на основите. Това се дължи както на факта, че десният компонент не е с фиксиран лексикален клас, т.е. съществително, както при сложните думи, образувани чрез композиция, така и на употребата на деривационни суфикси при тези композити и въобще на по-свободното и творческо комбинирание на лексикални и морфологични елементи. В изследването при класификацията на реализираните комбинации като отправна точка се използва лявата основа.

6.2.6.5. Структурно-семантични особености – ендоцентрични и екзоцентрични композити

Следвайки Скализе, Фабергас и Форца Scalise et al. 2009), в това изследване приемаме, че ендоцентричността се дели на три типа: морфологична ендоцентричност, т.е. съвпадение във флективния тип на композита и на компонента-опора, категориална ендоцентричност, т.е. съвпадение в лексикалния клас на композита спрямо лексикалния клас на компонента-опора и семантична ендоцентричност, т.е. връзка хипероним-хипоним между компонента-опора и целия композит. Конкретно с оглед на новогръцкия език приемаме някои корекции в общата схема на Скализе, Фабергас и Форца, предложени от А. Рали и М. Андреу (Ralli & Andreou 2012).

6.2.6.5.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Разграничението на ендоцентрични и екзоцентрични композити тук се опира само на семантични критерии, а именно на положителния или отрицателен резултат от прилагането на хипонимния семантичен тест към съответната сложна дума. Строгото прилагане на хипонимния тест върху материала от калярдà обаче води до неоправдано завишение на екзоцентричността, тъй като рядко между опората и композита съществува действителна хипонимна връзка, затова в изследването прилагаме разширен критерий за ендоцентричност. Анализът на тази база показва, че 331 композита от този вид или около 83% отговарят на този критерий и могат да се характеризират като ендоцентрични композити (φούστρουλα ‘контакт’ [светлодупка], μτερντετρόκι ‘такси’ [кинтоавтомобил]).

От своя страна, екзоцентричността възниква там, където не може да бъде установена опората (Bauer 2008: 7). Дори при разширяване на критерия за ендоцентричност спрямо лексиката в калярдà остават някои сложни думи, които нито издържат хипонимния тест, нито пък показват някаква ясна, директна асоциативна връзка между самостоятелната дума, която участва като десен компонент на композита, и целия словесния образ. Тези думи, общо 64 или 17% от общия брой композити от този тип, класифицираме като екзоцентрични композити (ολοκοέν ‘сапун’ [олиокоен], κοκκαλομουτσούνα ‘поза, изражение’ [кокаломуцуна], τσουρνόκοτα ‘лисица’ [крадококошка]).

6.2.6.5.2. Композиционно-суфиксни композити

За разлика от предишния тип композити композиционно-суфиксните композити не са морфологично ендоцентрични, а малък процент от тях са и категориално екзоцентрични. Семантична ендоцентричност, базирана на разширеното схващане за ендоцентричност, което възприехме по-горе, демонстрират около 270 композита или 74% от общия брой (φλορότσαρδο ‘вила’ [цветокъща], ωχρομλάντα ‘левкемия’ [бледокръвница]).

Композитите от композиционно-суфиксен тип с изразена семантична екзоцентричност са 95 или 26% от общия брой композиционно-суфиксни композити (βλακοψαλιδού ‘цензура’ [глупавоножичка], χελωνόμπουρο ‘баглама’ [костенуркопесница], λατσοσκούτουλο ‘парфюм’ [хубаволайненце]). Силен фактор за семантична екзоцентричност при този вид композити представлява употребата на дясна основа на глагол.

6.2.6.6. Семантични отношения между компонентите – атрибутивни, субординативни и координативни композити

6.2.6.6.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Атрибутивни композити

Като атрибутивни композити се класифицират само ендоцентрични композити. При неличните имена – композити в калярдà те могат да се обособят в две големи групи: с лява основа на прилагателно и с лява основа на съществително. В първия случай атрибутивната връзка между двата композита се състои в приписването на определено качество на обекта, означен с десния компонент – дума, от лявата основа, която е основа на прилагателно (λατσολίγκα ‘катаревуса’ (хубав език)). При лява основа съществително се реализират широк кръг от семантични отношения, сред които се отбелязват следните: а) материал / състав, б) локация, в) инструмент / средство, г) притежание, д) цел, е) форма.

Координативни композити

В калярдà при този тип композити почти няма пример за лексема, която покрива критериите за координативен композит.

Субординативни композити

Като субординативни могат да се характеризират някои композити с лява основа на глагол, в които десният компонент реализира отношения според семантиката глагола, от който е изолирана лявата основа, от типа агент или пациент.

6.2.6.6.2. Композиционно-суфиксни композити

Атрибутивни композити

И при този тип атрибутивните композити се разделят в две основни групи: с лява основа на прилагателно и с лява основа на съществително. При лява основа на прилагателно се приписва определено качество на обекта, означен с основата – десен компонент, от лявата основа на прилагателно. При лява основа съществително се реализират най-различни семантични отношения: а) материал / състав, б) локация, в) атрибут, г)

инструмент, д) източник, е) притежание, ж) цел / предназначение, з) подобие.

Координативни композити

Като координативни могат да се тълкуват композитите Γερμανόβουκρεκα ‘Синтагма’, μπιλοκομόντι ‘череша’ и παλκοράμλο ‘театър’.

Субординативни композити

Композитите от композиционно-суфиксен тип реализират основи на глагол както в дясна, така и в лява позиция, като между основата на глагол и другата основа се реализират различни семантични роли: агент, инструмент, локация, цел.

6.2.6.7. Съединителна морфема при композитите – нелични имена

6.2.6.7.1. Употребата на съединителна морфема при сложни думи, образувани с композиция

В калярдà, както и в стандартния новогръцки, в огромната част от композитите за свързването на различните основи се използва съединителна морфема [o]. Това важи и за неличните имена – сложни думи, образувани чрез композиция, където тази съединителна морфема се използва в 357 композита или 90% от общия им брой. В останалите 10% от сложните думи, образувани чрез композиция, регистрираме различни отклонения от употребата на интерфикса, които подробно са описани в изследването.

6.2.6.7.2. Употребата на съединителна морфема при композитите от композиционно-суфиксен тип

И при този тип композити съединителна морфема [o] се използва в огромната част от случаите – при 335 композита или над 90% от общия им брой. В останалите по-малко от 10% от този тип композити регистрираме различни отклонения от употребата на интерфикса, които са описани подробно в изследването.

6.2.6.8. Супрасегментни особености – място на ударението

6.2.6.8.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

При неличните имена – сложни думи, образувани чрез композиция, се наблюдава преобладаваща тенденция за стабилна позиция на ударението в композита спрямо мястото му в десния компонент – дума, когато той не се употребява в композиция. По този начин са конструирани 265 композита от този тип или 65% от общия брой. В 125 композита или около 32% от общия брой се наблюдава приложение на правилото за ударение при композитите и ударението прогресивно се измества върху третата сричка, която в огромната част от случаите това е съединителната морфема [o]. При няколко композита ударението е върху друга гласна, формираща третата сричка от края на думата. В калярдà се забелязва непоследователност при мястото на ударението при един и същ десен компонент – съществуваща в стандартния новогръцки или калярдà дума,

напр. τσουρνολέτρα ‘маса за хазарт’, но φωνοκουσκουσόλετρα ‘сметка за телефон’.

6.2.6.8.2. Композиционно-суфиксни композити

Композиционно-суфиксните композити имат по-сложна морфологична структура от сложните думи, образувани чрез композиция, затова тук се забелязват вариации в мястото на ударението. При анализа на данните се опираме на следните основни критерии: място на ударението в дясната основа спрямо гласната, на която то се намира в думата, от която е изолирана тази основа, и спазване на правилото за ударение при композиция. Така открояваме следните вариации: а) стабилна позиция на ударението, б) прогресираща позиция на ударението и г) регресираща позиция на ударението. Всяка вариация и разгледана подробно със съответните примери.

6.3. Образуване на лични съществителни имена

Личните имена в калярдà са 392 на брой и съставляват към 15% от общия обем на регистрираната в речника на калярдà лексика.

6.3.1. Род при личните съществителните имена

В калярдà при личните имена преобладават имената в мъжки род – общо 215 или около 53% от общия брой. Следват тези в женски род – общо 123 или 32% от общия брой. Най-малко са личните имена в среден род: 54 или 13% от всички лични имена. По отношение на граматичния род картината при личните имена е огледална на тази при неличните, където преобладава средният род (48%) следва женският род (47%), като само 5% от неличните имена са от мъжки род. Този факт има пряко отношение със семантиката на личните имена в калярдà и отношението между естествен пол и граматичен род.

В калярдà всички лични имена от мъжки род имат семантика, носеща естествен мъжки пол, т.е. няма съществително от мъжки род, което да изразява различен пол от мъжки. При личните имена от женски род съответствие между граматичния род и естествения пол се забелязва при около 70 имена, т.е. малко под 60%. В останалите случаи несъответствието между естествен пол и граматически род има две посоки – по-рядко прилични съществителни от женски род референтният обект е лице от мъжки пол, но по-често при личните имена в женски род подборът на граматичния род е нарочен и този избор представлява проява на една от основните характеристики на гей говора, а именно феминизацията. Става въпрос за съществителни, които с няколко изключения означават ‘пасивен гей’. При личните имена от среден род преобладават имена, които означават лица от мъжки пол.

6.3.2. Количествен анализ на личните имена според начина на образуване

Начините на словообразуване при личните имена в калярдà в голяма степен са същите като при неличните имена, но се забелязват разлики по отношение на процентния състав на лексиката, образувана по един или друг начин. Важна особеност е големият процент заети от стандартния новогръцки лексеми с или без промяна в значението – над 12% при общ среден процент за целия речник на калярдà, ненадхвърлящ 4–5%.

Според начина на образуването им можем да обособим личните съществителни имена в следните групи: а) съществуващи в стандартния новогръцки думи, непроизводни думи, лексеми-деривати, сложни думи – композити, образувани чрез суфиксация, и композити от композиционно-суфиксен тип и фраземи.

6.3.3. Образуване на лични имена чрез афиксация

6.3.3.1. Префиксация и циркумфиксация

Префиксацията е изключително рядък словообразователен начин и при образуването на лични имена. Среща се при общо 13 еднословни лексеми, като употребените префикси са α-, επι-, ξε-, παν-, παρα- и ψωρ-.

6.3.3.2. Суфиксация

Суфиксацията при личните съществителни в калярдà е по-разпространен словообразователен начин, отколкото при неличните имена: с деривационни суфикси са образувани общо 80 лични имена или 21% от общия брой, спрямо 13% при нелични имена.

6.3.3.2.1. Деривати, образувани с помощта на деривационни суфикси

Реализират се следните деривационни суфикси: -ακη(ς), -ακω, -ακι (μπατιστάκης ‘камериер’, νταβελάκης ‘злодей; престъпник’), -αρα(ς) (μπουλάρας ‘футболист’), -αρη(ς), -αρα (παρτικούλάρης ‘частник’), -ερ(ος), -ερ(ο) (κατσικαδερό ‘селянин, селяндур’), -εσκω (λουμπέσκο ‘гей’), -ια (ηρακλιά ‘жена’), -ιαρη(ς) (ναψιάρης ‘издайник, предател’), -ιτσα (τεκνίτσα ‘малката, млад гей’), -μεν(η) (Μουτσεμένη ‘Богородица’), -ουла (κοτούλα ‘млад гей, който прави секс и пасивно’), -τ(ος) (ντικοστός ‘учител’), -τη(ς), νταπιαστής ‘онанист’, -τζη(ς), -τζου (λαναρατζής ‘работник’), -ωτ(ος), -ωτ(ο) (μουτζωτός ‘женкар’).

6.3.3.2.2. Деривационни суфикси при лични имена – композити от композиционно-суфиксен тип или композити, образувани чрез суфиксация

Реализират се деривационните суфикси, които срещаме и при личните имена – деривати: -ακη(ς), -ακω (μπακολονελσονάκης ‘адмирал’), -αρη(ς) (μπουροπομπονάρης ‘тръбач; духов музикант’), -ερ(ο) (ρενοκατсикаδερό ‘евзон, войник от почетната гвардейска рота’), -εσκω (ταραφολουμπέσκο ‘отявлен гей’), -ια (κατολιοηρακλιά ‘актриса в сантиментални филми’), -ιαρη(ς) (κουλουμπουриάρης ‘скандалджия’), -ιερη(ς) (μπουζοκουτсуριέρης

‘продавач на лед’), -ιωτη(ς) (βλαχοκαρνιώτης ‘дебел провинциалист, дебел селяндур’), -μεν(ος) (δορκακοβιδωμένος ‘рогоносец’), -ουλη(ς) (πιπιλογαμούλης ‘нежен любовник’), -τη(ς), -τ(η) (μπλαντοτζάστης ‘кръводарител’), -τζη(ς) βακουλονταβατζής ‘архиепископ’.

6.3.4. Флективни суфикси при личните имена

Използваните флективни суфикси и морфологични сегменти са следните: флективен суфикс -α за флективен тип съществителни от женски род (φάσα ‘жена’, λουκία ‘леконравна жена’), флективен суфикс -ά за флективен тип съществителни от женски род (κατολιοηρακλιά ‘актриса в сантиментални филми’), флективен суфикс -ας за флективен тип съществителни от мъжки род (μπαρκομάστορας ‘корабособственик’), флективен суфикс -η за флективен тип съществителни от женски род (μουτζόπουρη ‘майка’), флективен суфикс -ή за флективен тип съществителни от женски род (σουφροπούρη ‘дърта бабичка’), флективен суфикс -ης за флективен тип съществителни от мъжки род (τελόρης ‘шивач’, τρατάρης ‘келнер’), флективен суфикс -ής за флективен тип съществителни от мъжки род (τουρμπανιαστής ‘ранен, човек с нараняване’), флективен суфикс -ι за флективен тип съществителни от среден род (βακουλοτσόλι ‘дякон’), флективен суфикс -ο за флективен тип съществителни от среден род (σιμιτζότεκνο ‘жител на Епир’), флективен суфикс -ό за флективен тип съществителни от среден род (ηρακλωτό ‘женско, жена’), флективен суфикс -ος за флективен тип съществителни от мъжки род (καυίόρος ‘директор’, πριβέτος ‘командир’), флективен суфикс -ός за флективен тип съществителни от мъжки род (ρενοβλαστός ‘престононаследник’, λουηβραχνός ‘радиоговорител’), флективен суфикс -ού за флективен тип съществителни от женски род (καημομπουρού ‘изпълнителка на популярни песни’), флективен суфикс -ς за флективен тип съществителни от мъжки род (ζυμαροσωληνάς ‘италианец’), флективен суфикс -ω за флективен тип съществителни от женски род (αφροδίτω ‘проститутка’, βιρτζίνω ‘девойка; девица’).

6.3.5. Образуване на лични имена чрез композиция

Композицията е най-разпространеният словообразователен начин и при личните имена в калярдà и се среща при 209 лексеми или над 53% от личните съществителни.

6.3.5.1. Начин на образуване на композитите

Според начина си на образуване композитите – лични имена в калярдà попадат в следните класове: а) сложни думи, образувани чрез композиция – броят им е 118 и съставляват 56% от общия брой композити, б) композиционно-суфиксни композити – общо 84 сложни думи или 40% от всички композити – лични имена и в) композити, образувани чрез

суфиксация. Това е най-малобройната група – 8 еднословни лексеми или към 4% от общия брой композити.

6.3.5.2. Етимологически произход на компонентите

6.3.5.2.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Личните имена – сложни думи, образувани чрез композиция, са общо 118.

Като десен компонент в сложните думи – лични имена, образувани чрез композиция, се използват както думи от стандартния новогръцки, така и думи от калярдà.

Десен компонент – дума от стандартния новогръцки се реализира в 61 еднословни лексеми, като общо използваните гръцки думи са доста голям брой – 33. От тях само 2 са използвани в повече от един композит като десен компонент.

Десен компонент – дума от калярдà се реализира в 57 еднословни лексеми, като общо използваните думи са 23. Част от тях са използвани в повече от един композит като десен компонент.

Реализираните като десен компонент думи от калярдà са с една трета по-малко от новогръцките (23 срещу 33), но при тях по-често се наблюдава употреба на една и съща дума в повече от един композит. Така средно на десен компонент новогръцка дума се падат средно 1,9 композита, докато на десен компонент дума от калярдà се падат средно 2,6 композита.

Анализът на етимологическия произход на левите основи – от думи в стандартния новогръцки или от думи в калярдà – в сложните думи – лични имена, образувани чрез композиция показва, че при десен компонент – дума от калярдà тенденцията е левият компонент да е отново дума от калярдà.

6.3.5.2.2. Композиционно-суфиксни композити

Композиционно-суфиксните композити – лични имена са общо 85. В тях като дясна основа се реализират както думи от стандартния новогръцки, така и думи от калярдà.

Десен компонент – основа на дума от новогръцки се реализира в 41 еднословни лексеми. Общо използваните думи са 35. Сред думите от стандартния новогръцки, от които са изолирани и употребени десни основи, отново рядко има заети в калярдà.

Десен компонент – основа на дума от калярдà се реализира в 44 еднословни лексеми, като общо използваните основи на думи от калярдà са 33.

Реализираните като десен компонент думи от калярдà са малко по-малко от новогръцките (33 срещу 35). Средно на десен компонент новогръцка дума се падат 1,2 композита, докато на десен компонент дума от калярдà се падат средно 1,3 композита.

Анализът на етимологически произход на левите основи – от думи в новогръцки или от думи в калярдà – при композиционно-суфиксните

композити-лични имена показва, че при личните имена – композиционно-суфиксни композити при дясна основа от стандартния новогръцки хибридноста е ограничена, т.е. преобладава лява основа от стандартния новогръцки, докато при дясна основа, произхождаща от калярда, има паритет в етимологичния произход на левите основи.

6.3.5.3. Структурни комбинации между компонентите

6.3.5.3.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Основният структурен модел при личните имена – сложни думи, образувани чрез композиция, е основа + дума. По този начин са образувани 95 сложни думи от този тип или 80% от общия им брой. В останалите 20% от композитите се реализират различни по-особени модели: а) основа + основа + дума, б) сложна основа + дума и в) основа + сложна дума.

6.3.5.3.2. Композиционно-суфиксни композити

При този вид композити господстващият структурен модел, реализиран в 75 композита или 89% от общия брой, е основа + основа. В останалите 12 композита се наблюдават по-особени структурни модели: а) дума + основа, б) основа + сложна основа и в) основа + основа + основа. При тези композити се забелязват и някои директно заети от чужди езици основи.

6.3.5.4. Лексикален клас на компонентите в композитите – лични имена

6.3.5.4.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Личните имена – сложни думи, образувани чрез композиция, реализират като десен компонент основно съществителни имена, като изключение представляват 3 думи. Отклонения от базисния модел регистрираме и в още 21 думи, където наблюдаваме следните конфигурации: а) съществително + съществително + съществително, б) прилагателно + съществително, в) глагол + съществително, г) префиксоид + съществително, д) междуметие + съществително или междуметие + съществително + съществително и е) фраза + съществително.

6.3.5.4.2. Композиционно-суфиксни композити

При личните имена – композиционно-суфиксни композити се забелязва доста по-голямо разнообразие в лексикалния клас на компонентите. Преобладаващата комбинация е основа на съществително + основа на съществително, като се срещат и множество други комбинации, подробно описани в изследването.

6.3.5.5. Структурни особености. Ендоцентрични и екзоцентрични композити

6.3.5.5.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Личните имена от този тип са морфологично, а и категориално ендоцентрични, с малко изключения. В семантично отношение и при възприемането на разширен критерий за ендоцентричност голяма част от тези композити са ендоцентрични – общо 107 от 116. Екзоцентричните

композити от този тип реализират разнообразни асоциативни връзки между компонентите, които не покриват нито хипонимния критерий, нито разширения критерий за ендоцентричност.

6.3.5.5.2. Композиционно-суфиксни композити

Този тип композити не са ендоцентрични нито морфологично, нито категориално. Много ограничена в сравнение с предишния тип е и семантичната ендоцентричност: общо 39 от 84 композита влизат в тази категория, като за категоризирането им като семантично ендоцентрични използваме както хипонимния тест, така и разширения критерий за ендоцентричност. Останалите 45 композита характеризираме като семантично екзоцентрични, т.е. те са абсолютно екзоцентрични.

6.3.5.6. Семантични отношения между компонентите – атрибутивни, субординативни, координативни композити

6.3.5.6.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Атрибутивни композити

При лява основа на прилагателно се приписва определено качество на обекта, означен с десния компонент – дума. При лява основа на съществително се реализират широк кръг от семантични отношения, сред които отбелязваме следните: а) подобие б) функция, професия, в) локация, г) качество, д) притежание.

Координативни композити

Почти няма пример за композит, който покрива критерия за координативност.

Субординативни композити

Като субординативен може да се характеризира композитът σφαζοφεσάς ‘арменец’, където се реализира семантична роля агент (турчин + коля).

6.3.5.6.2. Композиционно-суфиксни композити

Атрибутивни композити

Ограничената ендоцентричност на тези композити предопределя и малкия брой атрибутивни композити. При лява основа на съществително се реализират семантични отношения като професия и локация.

Координативни композити

Почти няма пример за композит, който покрива критерия за координативност.

Субординативни композити

Като субординативни могат да се характеризират някои композити с дясна основа на глагол, в които между двете основи се реализират семантични отношения като агент, локация, бенефициент, инструмент, пациент и начин.

6.3.5.7. Съединителна морфема при композитите – лични имена

6.3.5.7.1. Употребата на съединителна морфема при сложни думи, образувани с композиция

При огромната част от композитите от този тип – общо 106 композита или 91% от общия им брой, за свързването на основите се използва съединителна морфема [o]. В останалите 7% от сложните думи, образувани чрез композиция, регистрираме различни отклонения.

6.3.5.7.2. Употребата на съединителна морфема при композитите от композиционно-суфиксен тип

И при този тип композити съединителна морфема [o] се използва в огромната част от случаите – при 77 композита или над 88% от общия брой. Наблюдават се и отклонения, които подробно са описани в изследването.

6.3.5.8. Супрасегментни особености – място на ударението

6.3.5.8.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

При личните имена – сложни думи, образувани чрез композиция, се наблюдава тенденция за стабилна позиция на ударението в композита спрямо мястото му в десния компонент – дума, когато той не се употребява в композиция. По този начин са конструирани 66 композита от този тип или 57% от общия брой. В 47 композита или 40% от композитите от този тип се прилага правилото за ударение при композитите и ударението прогресивно се измества върху третата сричка, която в огромната част от случаите е съединителната морфема [o].

6.3.5.8.2. Композиционно-суфиксни композити

Стабилна позиция на ударението

При 39 композита от този вид или около 45% мястото на ударението се запазва в стабилна позиция.

Прогресираща позиция на ударението

Обикновено при прогресираща позиция ударението се поставя на втора сричка. Прогресираща позиция се реализира често при композити с десен компонент – основа на глагол.

Регресираща позиция на ударението

Тази позиция на ударението има следните по-специални случаи: а) изместване на ударението на втора сричка от края при позиция на трета сричка от края в думата, от която е извлечена дясната основа, б) изместване на втора сричка от края, обусловено от употребата на деривационен суфикс, който поема и ударението и в) ударението е в регресираща позиция и върху първата сричка от края, като мястото му е фиксирано на тази позиция от флективната морфема.

6.4. Образоване на прилагателни имена

6.4.1. Род при прилагателните имена в калярдà

Прилагателните имена, регистрирани в речника на калярдà, са 190 и представляват около 7% от общия брой речникови единици. От тях 33 или

18% представляват медиално-пасивни причастия – деривати или композиционно-суфиксни композити, образувани със суфикса -μεν(ος).

При прилагателните прави впечатление нееднородността по отношение на граматичния род. В речника на калярдà само 114 прилагателни са цитирани в основна форма. От останалите прилагателни 33 са цитирани само с форма за женски род, а при 14 прилагателни като отделни речникови единици са поместени както основната форма за мъжки род, така и основната форма за женски род.

6.4.2. Количествен анализ на прилагателните според начина на образуване

Според начина на образуване различаваме:

1. Непроизводни думи, включително несклоняеми и образувани с нулева суфиксация – общо 70.
2. Лексеми-деривати – общо 85
3. Композити и от трите вида – общо 35, отделно 7 прилагателни, образувани с префиксоид от стандартния новогръцки.
4. Съставни лексеми – 3.

6.4.3. образуване на прилагателни имена чрез афиксация

6.4.3.1. Префиксация и циркумфиксация

Префиксацията и циркумфиксацията в калярдà са слабо застъпени и при образуването на прилагателни имена. Използват се префиксите от стандартния новогръцки α- и παρα-.

6.4.3.2. Суфиксация

Суфиксацията при прилагателните в калярдà е доста по-добре застъпен словообразователен начин, отколкото при съществителните. Общият брой на суфигираните деривати, включително думите с циркумфиксация и различните видове суфигиранни композити, е 85, т.е. около 44% от общия брой на прилагателните.

6.4.3.2.1. Деривати, образувани с помощта на деривационни суфикси

Използваните деривационни суфикси и морфологични сегменти са следните: -ακη(ς), -ακ(ος) (νοβάκος ‘нов’), -αρη(ς), -αρ(ω) (κλινάρης ‘чист’), -ιαρη(ς) (ξεπλαγκριάρης ‘рошав, невчесан’), -ικ(ος) (σούκρικος ‘сладък’), -ιστικ(ος) (λουμπινίστικος ‘гейски’), -μεν(ος) (φλοριασμένος ‘цъфнал, отрупан с цветя’, χαρτωμένος ‘сгоден’), -οζ(ος) (σκουλαμεντόζος ‘сополив’), -ορ(ος) (λοιμόρος ‘отвратителен; недоближим’), -ρ(ος) (μπίγκρος ‘голям’), -τ(ος), -τ(η) (τζαστός ‘избягал’, ακαγκούρωτη ‘недокосната; девица’), -τζου (τεκνατζού ‘тази, която има слабост към младежи), -ωτ(ος) (παγκρωτός ‘вълнен, космест, буйнокос’, τεκνωτός ‘нов, новопоявил се’).

6.4.3.2.2. Деривационни суфикси при прилагателни – композити от композиционно-суфиксен тип или композити, образувани чрез суфиксация

Използваните деривационни суфикси и морфологични сегменти са следните: -ακη(ς), -ακ(ος) (λατσομπουράκης, λατσομπουράκω ‘хубавоглас, хубавогласа’), -ιωτικ(ος) (βεκογκρεκιώτικος ‘старогръцки’), -μεν(ος) (πρωτοκαθικωμένος ‘награден’) и -τ(ος) (ξυλαυλακιαστός ‘изсечен, изваян’).

6.4.4. Флективни суфикси при прилагателните имена

Използваните флективни суфикси и морфологични сегменти са следните: флективен суфикс -α за флективен тип прилагателни в женски род (γάλισα ‘глупава’), флективен суфикс -ά за флективен тип прилагателни в женски род (μπαριά ‘дебела’), флективен суфикс -ας (λαφροτέστας ‘безмозъчен’), флективен суфикс -άς (δικελογωνιάς ‘кривоглед’), морфологичен сегмент -έ (ντεσαποτέ ‘открит, непокрит’), морфологичен сегмент -ές (προβατές ‘десен’ флективен суфикс), за флективен суфикс -η (καλμαλίνη ‘спокойна, кротка), флективен суфикс -ης (ζαλούζης ‘ревнив, завистлив’, λαγοκοκκαλάκης ‘чувствителен при допир’), флективен суфикс -ής (καρασουστής ‘жив’), морфологичен сегмент -ί (νεκρί ‘виолетов’), флективен суфикс -ος (πίκολος ‘малък’, πρίμος ‘първи’), флективен суфикс -ός (χουσιαστός ‘усмихнат’), флективен суфикс -ού (γυρογαλού ‘мазна, блажна’), флективен суфикс -ω (καραπαλούκω ‘дебела и яка’).

6.4.5. Образование на прилагателни имена чрез композиция

6.4.5.1. Начин на образование на композитите

Композицията при прилагателните в калярдà е сравнително слабо застъпена в сравнение съществителните имена – от 190 прилагателни само 69 са сложни думи.

6.4.5.2. Етимологически произход на компонентите

6.4.5.2.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Като десен компонент в прилагателните – сложни думи, образувани чрез композиция, се използват както думи от стандартния новогръцки език, така и думи от калярдà.

Десен компонент – дума от стандартния новогръцки се реализира в 3 композита от този тип. Десен компонент – дума от калярдà се реализира в 4 лексеми. 6.4.5.2.2. Композиционно-суфиксни композити

Като десен компонент при прилагателните – композиционно-суфиксни композити се използват както думи от стандартния новогръцки език, така и думи от калярдà.

Десен компонент – дума от новогръцки се реализира в 12 композита от този тип. Десен компонент – дума от калярдà се реализира в 14 композита.

6.4.5.3. Структурни комбинации между компонентите

6.4.5.3.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

В 100% от композитите от този тип се реализира схема основа + дума.

6.4.5.3.1. Композиционно-суфиксни композити

Основният структурен модел е основа + основа, реализиран в 24 от 29 глаголни лексеми.

6.4.5.4. Лексикален клас на компонентите

6.4.5.4.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Реализират се следните комбинации между основите според лексикалния им клас: а) основа на съществително + съществително, б) основа на прилагателно + съществително, в) основа на съществително + прилагателно и г) основа на прилагателно + прилагателно.

6.4.5.4.2. Композиционно-суфиксни композити

Прилагателните от композиционно-суфиксен тип реализират по-разнообразни комбинации, като най-честата комбинация е основа на съществително + основа на съществително.

6.4.5.5. Структурно-семантични особености – ендоецентрични и екзоцентрични композити

6.4.5.5.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

От шестте композита в тази група два демонстрират категориална и семантична екзоцентричност. Прилагателните с десен компонент прилагателно считаме за ендоецентрични по всички критерии.

6.4.5.5.2. Композиционно-суфиксни композити

Всички 29 композити от този тип са категориално, морфологично и семантично екзоцентрични.

6.4.5.6. Семантични отношения между компонентите – атрибутивни, субординативни, координативни композити

При прилагателните – композити и от двата типа е много трудно да се установят семантичните отношения между основите или между основите и думите, които ги образуват поради разнообразните и твърде разнопосочни асоциативни връзки между тях, основани на подобие, различни метафори, начин на поведение и пр. За координативен композит може да се счете прилагателното *μτάρόντουρος* ‘силен’, докато субординативни са композитите с лява основа на глагол: *καρνόχαλος* ‘месояден’ и *κονικλόχαλος* ‘тревояден, вегетарианец’.

6.4.5.7. Съединителна морфема при композитите-еднословни глаголни лексеми

6.4.5.7.1. Употребата на съединителна морфема при сложни думи, образувани с композиция

При този тип композити в огромната част от случаите – 5 от 6 прилагателни, между основите присъства обичайната съединителна морфема [o].

6.4.5.7.2. Употребата на съединителна морфема при композитите от композиционно-суфиксен тип

Употребата на съединителна морфема [o] тук е обичайна: 22 от 29 композита реализират съединителна морфема между двете си основи. В останалите случаи наблюдаваме различни отклонения, които са описани подробно в изследването.

6.4.5.8. Супрасегментни особености – място на ударението

6.4.5.8.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

При прилагателните – сложни думи, образувани чрез композиция, мястото на ударението в композита в сравнение с мястото му в изходната дума – десен компонент се запазва в 3 думи, а в останалите 3 думи ударението е изместено сричка напред.

6.4.5.8.2. Композиционно-суфиксни композити

Установяват композити както със стабилна позиция на ударението, така и с прогресираща и регресираща позиция.

6.5. Образуване на глаголи

6.5.1. Граматически аспекти на глаголните лексеми

Глаголните лексеми, за които в речника на калярдà има отделна речникова статия, са 445 и представляват около 15% от общия брой речникови единици. Глаголните лексеми се цитират от И. Петропулос в обичайната основна форма – 1 л., ед.ч., сегашно време. В огромната си част принадлежат към първо спрежение. Броят на депонентните глаголи не надвишава 10%. Под 4% от глаголните лексеми са заети от стандартния новогръцки, останалите 90% са продукт на словообразуване в калярдà.

6.5.2. Глаголните лексеми според начина на образуване. Етимологически особености на основите

6.5.2.1. Глаголни лексеми – непроизводни думи

В тази категория влизат глаголи с неясна етимология или такива, чиято етимология според самия И. Петропулос не е сигурна и свързването на основата им с дума от стандартния новогръцки или друг език би било спекулативно. Глаголите са общо 29 или около 6% от общия брой глаголни лексеми.

6.5.2.2. Глаголни лексеми – деривати

Афиксацията е най-разпространеният начин за словообразуване на глаголи в калярдà. Чрез афиксация са образувани 239 еднословни глаголни лексеми.

6.5.2.3. Глаголни лексеми – композити

Общо са 121, от които 40 сложни думи, образувани чрез композиция, 28 са композити от композиционно-суфиксен тип и най-многобройната група са композитите, образувани чрез суфиксация – общо 53.

6.5.2.4. Глаголно-именни словосъчетания

Общият им брой е 121.

6.5.2.5. Произход на основите на глаголи в калярдà

Особен интерес представляват основите, от които чрез различни суфикси от стандартния новогръцки в калярдà се образуват глаголи. Според произхода и лексикалния клас на основите можем да обособим следните групи глаголи:

6.5.2.5.1. Основи, образувани от основи на глаголи. Най-многобройна е групата глаголи, образувани чрез заемане, често с хаплогогия, на основи на глаголи от чужди езици и прилагане във 100% от случаите на деривационен суфикс -αρ(ω) (κοντινάρω ‘продължавам’, λεςάρω ‘оставям, не се занимавам’).

6.5.2.5.2. Основи, образувани от основи на съществителни

Най-многобройна е групата на глаголите деривати, създадени чрез суфиксация от основи на съществителни – общо 168 глаголни лексеми или около 40% от общия брой (αδικοκουτιάζομαι ‘умирам’ < αδικοκούτι ‘ковчег’, αλμοπισελιάζω ‘хипнотизирам’ < αλμοπισελού ‘медиум’).

6.5.2.5.3. Глаголи, образувани от основи на прилагателни

Глаголите са общо 18, като прилагателните, от които са образувани основите им, без изключение са прилагателни, образувани в калярдà: (βαβελιάζω ‘говоря чужди езици’ < βαβέλω ‘знаеща езици’, βαϊζώνω ‘почерням; почернявам’ < βαϊζω ‘черна’).

6.5.2.5.4. Глаголи, образувани от наречия и изрази (αλαμπρατσάρω ‘хващам под ръка’ < новогр. αλαμπρατσέτα ‘под ръка’, γκούτατζορνάρω ‘поздравявам’ < кал. γκούτα-τζόρνα ‘добър ден’).

6.5.3. Образоване на глаголи чрез афиксация

6.5.3.1. Префиксация и циркумфиксация

Префиксацията е изключително рядък словообразователен начин при образуването на глаголи в калярдà. Среща се само при три глаголни лексеми в речника на И. Петропулос. Използват се префиксите от стандартния новогръцки αλο- и про-, α- , ξε- (последните два при циркумфиксация).

6.5.3.2. Суфиксация при глаголните лексеми в калярдà

Суфиксацията в калярдà е най-честотният словообразователен начин, използван при образуването на около 53% от еднословните глаголни лексеми. Всички деривационните суфикси, които се използват при деривацията на глаголи, са категориално активни.

6.5.3.2.1. Деривационни суфикси при глаголни лексеми – деривати

Използваните деривационни суфикси са следните: -αν(ω) (ελαμάνω ‘идвам’), -αρ(ω) (κουοράρομαι ‘влюбвам се’), -ερν(ω) (τζασέρνω ‘бягам; пречупвам; разпръсквам; гоня; помагам някому да избяга’), -ευ(ω)

(μπαλεύω ‘надебелявам’), -ιαζ(ω) (βαβελιάζω ‘говоря чужди езици’), -ιζ(ω) (πιασμαντίζω ‘хващам’) и -ων(ω) (ψαμώνω ‘запалвам’).

6.5.3.2.2. Деривационни суфикси при глаголни лексеми – сложни думи, образувани чрез композиция, композити от композиционно-суфиксен тип и композити, образувани чрез суфиксация

Използваните деривационни суфикси са следните: -αρ(ω) (στροφοπενσάρω ‘разкайвам се’), -ευ(ω) (τεκνομπαλεύω ‘забременявам някого’), -ιαζ(ω) (κουτουλοσβουριάζω ‘замайвам, главозамайвам’), -ιζ(ω) (βακουλαυλαρίζω ‘участвам в бдение’) и -ων(ω) (ντιλοχαλώνω ‘ухапвам’).

6.5.4. Флективни суфикси при глаголните лексеми в калярдà

Флексията на глаголите в калярдà е в тясна връзка със спрежението и избора на деривационни суфикси (вж. по-горе, 6.5.1).

6.5.5. Образуване на глаголи чрез композиция

6.5.5.1. Начин на образуване на композитите

Композицията при глаголите в калярдà не е толкова разпространен словообразователен начин както при съществителните имена. От 445 еднословни глаголни лексеми само 121 или 27% представляват сложни думи. От тях обаче реално композити са само 40 сложни думи, образувани чрез композиция, и 27 композиционно-суфиксни композити. Останалите 54 глаголни лексеми са композити, образувани чрез суфиксация, т.е. по начин на образуване те са деривати и са разгледани по-горе.

6.5.5.2. Етимологически произход на компонентите

6.5.5.2.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Като десен компонент в сложните думи – глаголи, образувани чрез композиция, се използват както глаголи от стандартния новогръцки, така и от калярдà. Десен компонент – глагол от стандартния новогръцки се реализира в 19 композита от този тип, като с нито един глагол не се образува повече от един композит. Десен компонент – глагол от калярдà се реализира в 21 еднословни глаголни лексеми, като общо използваните глаголи са 16.

При анализа на етимологическия произход на левите основи – от думи в стандартния новогръцки или от думи в калярдà – при глаголи – сложни думи, образувани чрез композиция, прави впечатление, че при десен компонент – глагол от калярдà е ясно изразена тенденцията и е левият компонент да е основа (или дума) от калярдà.

6.5.5.2.2. Композиционно-суфиксни композити

Като десен компонент в глаголите – композиционно-суфиксни композити се използват както думи от стандартния новогръцки, така и думи от калярдà. Десен компонент – основа на дума от стандартния новогръцки се реализира в 12 композита от този тип. Десен компонент – глагол от калярдà се реализира в 15 еднословни глаголни лексеми.

Реализираните като десен компонент основи от думи от калярдà са повече от тези от новогръцки – 13 спрямо 11. Средно с основа се образуват 1,1 композита.

От анализа на етимологическия произход на левите основи – от думи в стандартния новогръцки или от думи в калярдà – при глаголите – композиционно-суфиксни композити правим извода, че при този тип глаголни лексеми има слабо изразена тенденция за ограничаване на хибридноста.

6.5.5.3. Структурни комбинации между компонентите

6.5.5.3.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Господстващият структурен модел тук е основа + дума, реализиран в 37 глаголни лексеми.

6.5.5.3.1.Композиционно-суфиксни композити

Основният структурен модел е основа + основа, реализиран в 27 глаголни лексеми.

6.5.5.4. Лексикален клас на компонентите

6.5.5.4.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Глаголните лексеми – сложни думи, образувани чрез композиция, реализират като десен компонент само глагол. Според лексикалния клас на левите основи са реализирани следните комбинации: а) основа на съществително + глагол, б) основа на прилагателно + глагол, в) основа на глагол + глагол, г) междуметие + глагол и д) префиксоид + глагол.

6.5.5.4.2. Композиционно-суфиксни композити

Глаголите от композиционно-суфиксен тип реализират по-разнообразни комбинации, като най-често се комбинират основи на съществителни, т.е. лексикалният произход на основите е съществително + съществително. По-рядко се срещат и други комбинации: основа на съществително + основа на прилагателно, основа на съществително + основа на глагол, основа на прилагателно + основа на съществително и др.

6.5.5.5. Структурно-семантични особености – ендоецентрични и екзоцентрични композити.

6.5.5.5.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Всички глаголи от тази група са ендоецентрични: глаголът – десен компонент е опора на композита, а лявата основа модифицира значението на опората.

6.5.5.5.2. Композиционно-суфиксни композити

Всички глаголи от тази група са екзоцентрични както морфологично и категориално, така и семантично.

6.5.5.6. Семантични отношения между компонентите – атрибутивни, субординативни, координативни композити

6.5.5.6.1. Сложни думи, образувани чрез композиция

Всички глаголи от този тип са субординативни композити, като се реализират най-различни семантични отношения: а) локация:

βακουλοκρεμίσαι ‘женя се’ (църква + беся се), б) начин: καλιαρντοκιοτεύω ‘плаша се’ (грозно + плаша), в) предикат-пациент: κατσικανοπρεσάρω ‘суча’ (гърди + притиска), г) подобие: γουγουλφοχάλω ‘ухапвам’ (като вълк + ям) и др.

6.5.5.6.2. композиционно-суфиксни композити

Абсолютната екзоцентричност на този вид глаголи-композити обуславя трудността при определянето на семантичните отношения между компонентите в тях поради разнообразието от асоциации, познания за света, лично отношение и други идиосинкратични особености, които са повлияли върху образуването на всяка една от тези лексеми.

6.5.5.7. Съединителна морфема при композитите – еднословни глаголни лексеми

6.5.5.7.1. Употребата на съединителна морфема при сложни думи, образувани чрез композиция

При този тип композити в 37 от 40 глагола между основите присъства обичайната съединителна морфема [o].

6.5.5.7.2. Употребата на съединителна морфема при композитите от композиционно-суфиксен тип

Употребата на съединителна морфема [o] тук е системна, като отклонение има само в един случай при ляв компонент префиксоида кара-: караλαφάρω ‘гъделичкам’.

6.5.5.8. Супрасегментни особености – място на ударението

При глаголните лексеми мястото на ударението е строго фиксирано и се определя от спрежението на съответните глаголи – вж. по-горе, 6.5.1.

6.6. Лексикализиранни словосъчетания в калярдà

Според граматичните им качества обособяваме фраземите в две групи: фраземи, еквивалентни на съществителни, и фраземи, еквивалентни на глаголи. Двете групи имат твърде различни лексикални и синтактични особености, поради което към тях прилагаме диференциран подход.

6.6.1. Фраземи – съществителни имена

Става въпрос за нехомогенна група от 109 съществителни, от които 94 нелични и 15 лични имена. Формално в речника на калярдà те понякога се разграничават от еднословните лексеми с тире между двата съставни компонента. Опитът за класифициране на фраземите-съществителни се базира на следните формални и семантични белези.

6.6.1.1. Видове опори

Огромна част от фраземите имат за опора съществително име, т.е. представляват различни по структура именни групи. Извън тази група са 5 фраземи с компоненти с неизвестен произход.

6.6.1.2. Структура на фраземите

Огромна част от анализираниите тук фраземи – съществителни имена – 86 или 80% от общия брой, представляват продукт на синапсий.

От групата на синаптичните съчетания изключваме всички фраземи, които не отговарят на горните модели, т.е. които съдържат съществително като опора и втори компонент, различен от съществително.

Структурни модели на синаптичните словосъчетания в калярдà

Идентифицираме следните структурни модели: а) прилагателно + съществително, б) съществително + прилагателно, в) съществително + съществително и съществително + съществително в родителен падеж.

6.6.1.3. Прозрачност на фраземите

Декодиращи фраземи

Декодиращите фраземи реално представляват фразеологизми в тесния смисъл на понятието (αράλικη τζιναβουσύνη ‘алгебра’ [черньовска умнотия], σωληνάκι της χαράς ‘цигара с хашиш’ [тръбичка на радостта]).

Кодиращи фраземи

При тези фраземи познанията за света позволяват чрез словесния образ да се стигне до понятието, което денотира фраземата – съществително име. Тази възможност за интерпретация варира от фразема на фразема (κομόντο-τουρλού ‘салата домати’ [домати гювеч], τζους-λέσι ‘миене’ [чупомръсотия], παγκρά του δικέλτου ‘клепки’ [коси на окото]).

6.6.1.4. Граматичност на фраземите

Повечето фраземи – съществителни имена следват граматичните и синтактични правила на стандартния новогръцки. Основната неграматичност при фраземи – съществителни имена е свързана с употребата на компоненти – съкратени основи, които не притежават обичайните флективни морфемии и не се употребяват в калярдà в други случаи освен като съставки на фраземи.

6.6.2. Глаголно-именни словосъчетания и други фраземи с опора – глаголна лексема

В речника на калярдà като отделни речникови статии са поместени общо 121 фраземи, еквивалентни на глаголи, като от тях четири представляват глаголно-адвербиални словосъчетания. Останалите 117 съставни лексеми представляват глаголно-именни словосъчетания.

Глаголно-именни словосъчетания с поддържащи (леки) глаголи

Глаголно-именните съчетания в калярдà съставят една значителна част от регистрираната в речника на И. Петропулос глаголна лексика – общо 117 речникови единици или 26% от общия брой глаголни лексеми.

6.6.2.1. Теоретични аспекти

Глаголно-именните словосъчетания са изследвани в рамките на фразеологията, като терминологичното разнообразие за обозначаването им е голямо. Те не са обект на фразеологията в нейното тясно схващане, но се

считат за част от фразеологизмите, когато фразеологията се схваща в широк смисъл. Терминологичното разнообразие за назоваване на глаголно-именните словосъчетания, което илюстрираме в изследването, изисква избор на конкретен термин, който да отговаря на характера на тези глаголни фрази в калярдà. Така възприемаме термина глаголно-именни словосъчетания с поддържащи (леки) глаголи, предложен от М. Тодорова (Тодорова 2015: 71–80).

6.6.2.2. Глаголно именни словосъчетания с поддържащите глаголи αβέλω и βουέλω

Повечето от глаголно-именните съчетания се реализират се със синонимните поддържащи глаголи αβέλω ‘давам; взимам; правя; слагам; изваждам; ожелая; имам’ – общо 72 глаголно-именни съчетания и βουέλω ‘давам; взимам; правя; слагам; изваждам; желая; имам’ – общо 34 глаголно-именни словосъчетания. Останалите 15 глаголно-именни съчетания са реализирани с други глаголи, които не се числят към поддържащите. В структурно отношение повечето глаголно-именните съчетания се състоят от глагол и директен обект – нечленувано съществително във винителен падеж.

6.6.2.3. Семантични аспекти на глаголно-именните словосъчетания

Както споменахме, глаголите αβέλω и βουέλω са синоними, като според И. Петропулос вторият глагол е възникнал по-късно като паралелен, по-секретен вариант на αβέλω. Такава връзка между двата глагола би означавала, че следва свободно да се образуват синонимни фрази с единия или с другия глагол. Изследването на структурата и семантиката на глаголно-именните словосъчетания обаче води до извода, че синонимия (пълна или частична) има в общо 24 двойки или групи глаголни фрази. При всички останали глаголно-именни словосъчетания – към 50 с αβέλω и 15 с βουέλω, отчитайки глаголните фрази със съществителни-синоними, има несъвпадение в семантиката.

Освен синонимия в рамките на глаголно-именните словосъчетания тези фраземи влизат в синонимни връзки и с еднословните глаголни лексеми в калярдà. В изследването този аспект е подробно анализиран.

6.6.2.4. Глаголни фрази с други глаголи

Освен с αβέλω и βουέλω в речника на калярдà са регистрирани и 15 глаголни фрази с други глаголи, които обаче не се числят към групата на поддържащите (αθροτιάζω ‘върша глупост’, δαντελιάζω ‘връзвам’ μλενάβω ‘говоря’, καπιάζω ‘правя любовен жест, пускам ръка’, πλεγύαρω ‘играя’, τζάζω ‘гоня; хвърлям; бягам’ и τζασάρω ‘бягам; пречупвам; разпръсквам; гоня; помагам някому да избяга’).

6.6.2.5. Фразеологизация в калярдà

Явлението сме засвидетелствали в 17 глаголни фрази, чиято семантика демонстрира вариативност в степента на фразеологизация.

Разграничаваме частично фразеологизирани фразеологизми (αβέλω ρετάλι ‘помагам без ентузиазъм’ [давам незначителен предмет, нещо малко]) и напълно фразеологизирани фразеологизми (ανοίγω βιβλίο συγχαρητηρίων ‘ключокаря’ [откривам поздравителна книга]).

6.7. Антропонимите в речника на калярдà

Антропонимите в калярдà са белег на характерната за гей говорите феминизация.

В калярдà антропонимите, с които хомосексуалните се обръщат един към друг и с които са известни в хомосексуалното общество, са само в женски род. В женски род, естествено, са и епитетите, които придружават над 40% от собствените имена.

6.7.1. Флективни морфеми

Анализът на корпуса от антропоними показва, че преобладаващата флексия е -α – от общо 172 имена 101 имат тази флексия. Следващата по честотност е флексията -ω/-ώ, засвидетелствана в 28 имена, следват -ου/-ού и -η/-ή с по 8 антропонима, комбинацията от деривационен суфикс и флексия -α – -εν(α), се среща в 6 антропонима и един антропоним завършва с морфологичен сегмент -έ. 21 антропонима са от чужд произход и нямат флективна морфема.

6.7.2. Произход на антропонимите

Обзорното изследване на етимологията на антропонимите показва следното. Общо 17 имена представляват съществуващи гръцки думи или са образувани са от съществуващи в стандартния новогръцки думи и абривиатури. В огромната си част тези имена съдържат отрицателно, хумористично и пр. характеризирание на лицето (Εόκα ‘Еока’, Ζουμπουρλίκα ‘Зумбурилика’). Останалите 70 антропонима представляват чужди имена, които или съществуват в новогръцки, но не се ползват често, или са директно заети в калярдà от чужди езици (Γιοβάνκα η τσερκέζα ‘Йованка черкезката’, Ζωζώ η κουμπότρολα ‘Зозо илика’).

6.7.3. Епитети при антропонимите

Антропонимите с епитети са общо 77 и представляват над 40% от общия брой собствени имена в корпуса. Използването на епитети към имената има няколко цели: да разграничи лица с еднакви имена, да охарактеризира дадена личност по отношение на особеностите в характера, отрицателни външни белези, неприятни навици, маниер на обличане и пр., да внесе уточнения по отношение на произхода на лицето, местоработата, образованието му и прочее. В изследването подробно се анализират антропонимите откъм семантиката и конотациите им.

6.8. Особености на словообразуването и формообразуването в калярдà

6.8.1. Особености на произвеждащите основи

В калярдà доста често се употребяват произвеждащи основи, които участват директно в даден словообразователен процес и които са претърпели значителни изменения в процеса на заемането им, или поради идиосинкратични особености, свързани със създателя на думата, или по други причини.

Според естеството на изменението разпределяме тези специфично формирани основи в три групи:

а) Съкратени основи (основи, формирани чрез хаплогогия) – основи, при които са изпуснати определени звуци или срички от началото или края на основата (αστεφανο-: αστεφανότεκνο ‘незаконно дете’, αφρ-: συκαφρά ‘сифилистични язви’).

б) Видоизменени основи – основи, които са претърпели различни промени: изпускания на начални, крайни звуци или звуци от вътрешността на корена, промени на гласни и съгласни и пр., които правят етимологията на основата трудно разпознаваема (κουτουλ-: κουτουλόσβουρα ‘замаяност’, γκαμελ-: χαλογκαμέλα ‘торба за храна’).

в) Основи, образувани чрез анаграма (πατσι-: αθλόπατσια ‘игрище’).

6.8.2. Особени суфикси в калярдà

Калярдà използва някои заети суфиксоидни елементи, главно от френски език, с които се образуват псевдозаемки, т.е. думи, имитиращи чуждици. Такива са следните морфологични сегменти: -έ (χαλεμαντέ ‘ядене’), -μαν (πληχολισαμάν ‘ръка’) и -σιον (μουσαντοπρεζαντασιόν ‘достойнство; сериозност’).

6.8.3. Нулева суфиксация

Нулевата суфиксация е словообразователен процес, чрез който се образува нова дума от основата на друга дума без помощта на деривационни афикси, а само чрез промяна на флективната морфема. В калярдà нулева суфиксация се среща при 53 двойки думи. Нулевата суфиксация се реализира с или без промяна на лексикалния клас на производната дума в сравнение с непроизводната.

6.8.3.1. Непромяна на лексикалния клас

Реализират се следните възможности: образуване на лично съществително име от лично съществително, образуване на лично съществително име от нелично, образуване на нелично съществително име от лично, образуване на нелично съществително име от нелично, образуване на прилагателно от женски род от прилагателно за мъжки род и образуване на прилагателно от прилагателно.

6.8.3.2. Промяна на лексикалния клас

Реализират се следните възможности: образуване на прилагателно от глагол, образуване на прилагателно от съществително, образуване на лично съществително име от прилагателно, образуване на нелично съществително от прилагателно, образуване на съществително от глагол, образуване на глагол от съществително, образуване на глагол от прилагателно и образуване на глагол от междуметие.

6.8.4. Афиксоидите в калярдà

Афиксоидите (лексикалните основи с елементи на граматикализация), в калярдà се делят, според произхода им, на заети от стандартния новогръцки и възникнали в калярдà (домашни).

6.8.4.1. Заети от стандартния новогръцки префиксоиди

Заети от стандартния новогръцки са три морфологични елемента, които се появяват само в префиксна позиция: θεο- (θεοκάλιαρντος ‘много грозен’), кара- (καραγυακάς ‘глоба’), πρωτο- (πρωτόπλακα ‘първи етаж’).

6.8.4.2. Домашни афиксоиди

Домашните афиксоиди в калярдà обикновено се изолират от самостоятелни думи – съществителни, прилагателни или наречия, които при употреба в композити проявяват елементи на граматикализация, най-често под формата на десемантизация и екстензия. Почти няма афиксоиди, които не се употребяват самостоятелно или като недесемантизиран лексикален компонент в композити. По-важните домашни афиксоиди в калярдà са следните: γκραν- (γκραν-βακουλονταβατζής ‘патриарх’ [голямоцърквосутеньор]), γκροσο- (γκροσοκαγκελόκαρο ‘танк’ [голямобронирана кола]) καλιαρντ(ο)- (καλιαρντό-ντουπ ‘голям пердах’ [грознопердах]), -καχι (φρισκοκάχι ‘хайвер’ [рибопиле]), -κουτ(ο), -κουτ(ι) (τζαστιραχόκουτο ‘ковчег’ [мъртвецокутия], καημόκουτο ‘бузуки’ [дертокутия], ματσομερντεδόκουτο ‘каса’ [пачкокинтокутия]), λατσο- (λατσολίγκα ‘катаревуса’ [хубавоезик]), μπало- (μπалоχορχόρα ‘бомба; снаряд’), μπασ- (μπας-ντουλοτсардоπουρός ‘банкер’ [баш банкостарец]), μουσανто-, мус- (μουσαντό-εφέ ‘мъх’ [фалшивоефект]), млут(ο)- (млут-ντουлός ‘скъп’, млут-φλουσκούνης ‘задъхан’), пискетο- (πισκετόγουτσα ‘секунда’ [детчаска]), -πουρ(ος) (διακονιарόπουρος ‘просяк’ [просиостарец], μαντοπουρός ‘хлеббар’ [хлебостарец], νεμροδόπουρος ‘ловец’ [ловостарец]), -σεкерι (τζαστιραχοσεκέρι ‘отрова’ [мъртвецосладкиш]), -τсарδ(ο), -τсарди (νισεστοκολλητότсардо ‘шивачница’ [шивачокъща], ντουлоχаратσότсардо ‘данъчна служба’ [кинтохарачокъща], χαλεμαντότсардо ‘бакалия’ [хранокъща]), -флок(ο) (ζουζουνόφλοκο ‘мед’ [буболечкосперма], γκαζόφλοκο ‘природен газ’ [газосперма]). В изследването подробно са анализирани семантичните аспекти на домашните афиксоиди и реализираните от тях значения при десемантизацията им.

7. ИЗВОДИ

Изводите от изследването са групирани в две основни направления: изводи относно словообразователните особености на лексиката в калярдà и изводи относно функционално-семантичните особености на лексиката и характеристиките на този гей говор като цяло.

Словообразуването в калярдà

1. Пълнозначни лексикални основи

Ключов елемент за изграждане на собствената лексика в калярдà представляват пълнозначните лексикални основи. За образуването на метафорични думи в калярдà се използват четири типа основи:

а) Пълнозначни лексикални основи, изолирани от думи от чужди езици – основно италиански, английски, френски и турски.

б) Основи, изолирани от създадени в калярдà думи.

в) Основи, изолирани от заети с инвенция или редирекция лексеми от стандартния новогръцки.

г) Чисто функционални композиционни основи, които се изолират и заемат от думи от стандартния новогръцки. Тези думи от стандартния новогръцки не са засвидетелствани в речника на калярдà, а се използват само основите им, които влизат като леви или десни компоненти при композиция. Заемането на тези основи се налага поради ограничения словесен инвентар на калярдà в сравнение със стандартния новогръцки и ограниченото ползване на характерни за стандартния новогръцки словообразователни начини като деривация чрез суфиксация, префиксация и циркумфиксация.

2. Деривацията в калярдà

1. Префиксация

Префиксацията в калярдà е изключително слабо застъпена, като обикновено се използват префикси от стандартния новогръцки и много по-рядко се използват възникнали в калярдà префикси.

2. Суфиксация

2.1. Употребата на деривационни морфемии в калярдà

Деривацията в калярдà – основно чрез суфиксация – е неравномерно застъпена в различните лексикални класове. При съществителните имена процентът на лексемите-деривати варира според типа съществителни – при неличните имена продукт на деривация са около 15% от всички еднословни лексеми, докато при личните имена този процент е по-висок и достига 25%. При прилагателните продукт на деривация са около 40% от лексемите. Най-силно застъпена е деривацията чрез суфиксация при

глаголите, като там обхваща около 50% от лексиката. Голямата употреба на деривационни суфикси при еднословните глаголни лексеми се дължи на следните причини: а) слаба композиция и б) немалка част от глаголите са производни от съществителни и прилагателни.

2.2. Статистически аспекти на употребата на деривационни суфикси в калярдà

Нелични съществителни имена

При неличните имена – чисти деривати, т.е. деривати образувани с проста лексикална основа, се употребяват над 30 суфикса, в огромната си част заети от стандартния новогръцки. Честотата на употреба на тези суфикси не е от значение, тъй като при не повече от 200 деривата и при такова разнообразие от деривационни морфемии с всяка от тях се образуват само по няколко думи. При неличните имена – композиционно-суфиксни композити и композити, образувани чрез деривация, се използват 19 суфикса, като отново с всеки суфикс се образуват от една до няколко лексеми.

Лични имена

Както при неличните имена, така и при личните около половината от деривационните суфикси са категориално активни и служат за конвертиране на основи на лексеми от други лексикални класове – глаголи и прилагателни, в основи на съществителни.

Прилагателни имена

При прилагателните имена се използват общо 14 деривационни суфикса, като 13 от тях се срещат при чистите деривати, а при композитите, образувани чрез суфиксация, сме засвидетелствали употреба на 3 суфикса. При чистите деривати само 3 от суфиксите не са категориално активни и това напълно съответства на функцията на деривационните суфикси при прилагателните, а именно конвертирането на основи на лексеми от други лексикални класове – съществителни и глаголи, в основи на прилагателни.

Глаголи

При глаголните лексеми се използват общо 7 деривационни суфикса, всичките заети от стандартния новогръцки. Най-използвана е деривационната морфема $-\alpha\zeta(\omega)$, засвидетелствана при 50% от глаголните лексеми – деривати, следвана от $-\alpha\rho(\omega)$, употребена в 33% от глаголните лексеми – деривати.

2.3. Особенности на деривацията в калярдà

Деривационните суфикси в калярдà имат две основни функции. Едната функция е обичайната функция на конкретния деривационен суфикс, който се употребява в конкретно словообразователно правило, например за образуване на отглаголни съществителни, означаващи глаголното действие, или съществителни със семантика агент, инструмент и пр., за образуване на деминутиви или аугментативи, за образуване на

други съществителни от съществителни, за образуване на прилагателни от съществителни и глаголи, за образуване на глаголи от съществителни и прилагателни.

Основната функция обаче на повечето деривационни суфикси в калярдà, както на заетите от стандартния новогръцки, така и на домашните, е изпълняването на ролята на парадигматичен интегратор. Деривационните морфемни – парадигматични интегратори са омонимни на съответните деривационни суфикси, но нито отговарят на словообразователното правило в стандартния новогръцки, където се употребява деривационния суфикс, нито имат неговите функции или най-обща семантика. Функцията им е чисто морфологична и формална, а семантичното им съдържание е нулево.

3. Флективните морфемни в калярдà

3.1. Статистически аспекти на употребата на флективни суфикси в калярдà

Съществителни имена

При неличните и лични имена най-често срещаната флексия е за женски род на -α, като тази флексия има изключително голямо разпространение при композити.

Прилагателни имена

При прилагателните имена най-честата флексия е -ος (-η, -ο), която е и най-честотна при този лексикален клас и в стандартния новогръцки. Отново прави впечатление генерализираната употреба на флективните суфикси -ού и -ω, които се срещат при над 15% от регистрираните в речника на калярдà лексеми – прилагателни имена.

Глаголи

При еднословните глаголни морфемни в калярдà се избира почти без изключение флективен тип за първо спрежение. Този флективен тип се налага и от използваните деривационни суфикси.

3.2. Функция на флективните морфемни в калярдà

Флективните морфемни в калярдà имат основно функция на парадигматичен интегратор. Чрез флективните морфемни думите получават окончателния си вид, за да бъдат употребявани в речта. Слабата деривация чрез суфиксация в именната система на калярдà превръща именно флексията в псевдосуфиксационен инструмент за изграждане на краесловието на лексемите според флективните парадигми в стандартния новогръцки. Тази функция на флективните морфемни е особено силно изразена при композитите, където употребата на деривационни морфемни е ограничена.

4. Композицията в калярдà

В абсолютни числа композицията в калярдà е най-разпространеният словообразователен начин. Процесът обаче е неравномерно разпределен по лексикални класове. Така, при съществителните имена – лични и нелични, с композиция са образувани над 50% от общия брой лексеми, които представляват и една трета от сумарния речник на калярдà, регистриран от И. Петропулос. При прилагателните композицията е по-слабо застъпена – около 20% от всички прилагателни, а при глаголите процентът е около 25%. Прилагателните и глаголите обаче формират само една пета от общия брой лексеми в речника на калярдà, а композитите от тези лексикални класове представляват около 5% от общия брой лексеми.

При съществителните имена процентно преобладават композитите – сложни думи, образувани чрез композиция, следвани от композиционно-суфиксните композити. Най-малка е бройката на композитите, образувани чрез суфиксация (derivати със сложни основи). Обяснението за високия процент сложни думи, образувани чрез композиция, е че в калярдà е обичайно да се използват като десни компоненти думи от стандартния новогръцки и от калярдà. Голяма част от думите от стандартния новогръцки обаче не се употребяват самостоятелно в калярдà извън процеса на композиция. При прилагателните ситуацията е обратната – преобладават композитите, образувани чрез суфиксация, тъй като в общата бройка са включени и много медиално-пасивни причастия с атрибутивна семантика. При глаголите пък високият процент на композитите, образувани чрез суфиксация, се дължи на множеството глаголи-derivати, имащи сложна основа, т.е. основа, образувана от две пълнозначни лексикални основи.

Етимологически произход на компонентите в композитите

При неличните и личните съществителните имена, представляващи сложни думи, образувани чрез композиция, се забелязва лек превес на десните компоненти – думи от стандартния новогръцки (59% срещу 41%). При прилагателни и съществителните се забелязва общо взето паритет в етимологическия произход на десните основи. По отношение на левите основи установихме, че стабилен модел демонстрират неличните имена с десен компонент – дума от калярдà, където лявата основа обикновено е от калярдà (69%), и прилагателните с дясна основа от калярдà, където предпочитаната лява основа е отново от калярдà (75%).

Структурни комбинации между компонентите в композитите

Анализът на композитите от всички лексикални класове потвърждава господстващия модел от стандартния новогръцки, т.е. при сложните думи, образувани чрез композиция, преобладава структурна комбинация основа + дума, а при композиционно-суфиксните композити – структурна схема основа + основа без или с деривационен суфикс преди флексията.

Лексикален клас на компонентите

При съществителните имена – сложни думи, образувани чрез композиция, независимо дали са лични и нелични или нелични, господства комбинацията основа на съществително + съществително. При глаголите пък основната схема е основа на съществително + глагол. При композиционно-суфиксните композити – съществителни имена преобладава схема основа на съществително + основа на съществително, а при глаголите – основа на съществително + основа на съществително. При композитите – прилагателни имена базисна схема не може да се установи. Като цяло обаче комбинациите от основи от различни лексикални класове при композиционно-суфиксните композити са по-многобройни от тези при сложните думи, образувани чрез композиция. По тази причина и семантичната непрозрачност при композиционно-суфиксните композити е отчетлива.

Структурно-семантични особености – ендоцентрични и екзоцентрични композити

Ендоцентричността е най-ясно изразена при личните имена – сложни думи, образувани чрез композиция, където тя достига 92%. Близък процент ендоцентричност – 83%, регистрираме и при същия тип нелични имена. По-нисък е процентът на ендоцентричност на съществителни имена – композиционно-суфиксни композити – 74% при неличните имена и само 46% при личните имена. Стопроцентова екзоцентричност пък установяваме при глаголите и прилагателните – композиционно-суфиксни композити.

Семантични отношения между компонентите – атрибутивни, субординативни, координативни композити

Установяването на семантичните отношения между компонентите на композитните лексеми в калярдà е доста трудно, особено при прилагателните и глаголите, и този факт има връзка с високата им семантична непрозрачност. На другия полюс се намират съществителните имена, където сравнително лесно се установяват най-различни семантични връзки между компонентите в рамките на атрибутивността, като рядко се засвидетелстват координативни и субординативни композити.

Употреба на съединителна морфема и място на ударението

Композицията в калярдà в общия случай следва моделите от стандартния новогръцки, където преобладава употребата на съединителна морфема [o]. Изключенията от това правило са в рамките на процента отклонения, характерен и за стандартния новогръцки. По отношение на мястото на ударение в общия случай се спазва законът за звуковата йерархия в стандартния новогръцки.

Генерални характеристики на лексиката в калярдà

1. Иновация

Словообразуването в калярдà като цяло продукт на тотална иновация – чрез утилизация на новогръцката деривационна и флективна система и на пълнозначни лексикални основи от стандартния новогръцки и от други езици се извършва цялостно алтернативно словообразуване с цел създаване на метафорични варианти на думи от стандартния новогръцки или на думи с по-различна семантика, важна за потребителите на калярдà.

2. Семантична непрозрачност

Семантичната непрозрачност на лексиката в един таен говор е изключително важна, тъй като една от функциите на тайните говори е членовете на вътрешната група да бъдат задържани вътре в нея, а членовете на външни социални групи да нямат достъп до вътрешната.

3. Феминизация

Феминизацията е особен белег на всички тайни говори на хомосексуални общности и произтича от сексуалната специфика на членовете на групата, които са пасивни хомосексуални мъже, усещащи се като или представящи се за жени.

4. Езиков демократизъм

Езиковият демократизъм е вътрешно присъщ на калярдà и има отношение към естеството му на таен говор на сексуално малцинство в едно враждебно към хомосексуалността патриархално и силно повлияно от православната религия общество, каквото е гръцкото общество в десетилетията около и след Втората световна война. Белег на това господстващо и враждебно общество е и неговият тогавашен официален езиков вариант катаревуса. По тази причина калярдà се стреми да се отличава от катаревуса и фонетично, и морфологично, и лексикално, и чисто граматично, подражавайки на димотики – говоримия ежедневен новогръцки, ползван от огромната част от гърците.

8. ПРИЛОЖЕНИЯ

В приложенията, общо пет, са поместени списъци на всички ексцерпирани, обработени и анализирани еднословни лексеми и фраземи – нелични и лични имена, прилагателни и глаголи, общо около 2400 лексеми. Обособени в отделен списък са и изгълкуваните от И. Петропулос в отделни речникови статии топоними, реалии, названия на религиозни празници и др.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλιογραφията обхваща общо 112 позиции – 52 на английски, 45 на новогръцки, 13 на български и 2 на френски.

Използвана в автореферата литература

Bauer 2008: Bauer, L. Exocentric Compound in English (= Bauer, L. Les composés exocentriques de l'anglais. // Amiot, D. (ed). La composition dans une perspective typologique. Arras: Artois Presses Université, 2008, 35-47) (28.09.2016 <<http://www.victoria.ac.nz/lals/about/staff/publications/Bauer-EnglishExocentricCompounds.pdf>>).

Ferguson 1994: Ferguson, C. Dialect, Register and Genre: Working Assumptions About Conventionalization. // Biber, D., E. Finegan (eds). Sociolinguistic Perspectives on Register. New York, Oxford: Oxford University Press, 1994, 15–30.

Halliday, M. Anti-language. // American Anthropologist, 1976, 78 (3), 570–584.

Ralli & Andreou 2012: Ralli, A., M. Andreou. Revisiting Exocentricity: Evidence from Greek and Cypriot. // F. Kiefer, M. Ladanyi, P. Siptar (eds). Current Issues in Morphological Theory. Irregularity, Analogy and Frequency. Amsterdam: John Benjamins, 2012, 65–82.

Scalise et al. 2009: Scalise, S., A. Fábregas, F. Forza. Exocentricity in Compounding. // Gengo Kenkyu (Journal of the Linguistic Society of Japan), 2009, 135, 49–84.

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 1995: Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. Το τεμάχιο -τος στα ρηματικά επίθετα της νεοελληνικής. // Μελέτες για την ελληνική γλώσσα, 1995, 15, 473–484.

Πετρόπουλος 1993: Πετρόπουλου, Η. Καλιαρντά. Αθήνα: Νεφέλη, 1993.

Тодорова 2015: Тодорова, М. Типология и свойства на устойчиви словосъчетания в българския език. Глаголни фразеологизми. Дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор”. София, 2015 (03.08.2016 <http://dcl.bas.bg/Disertacia_M.Todorova/M.Todorova_disertacia.pdf>).

Публикации, свързани с темата на дисертационния труд

1. Vounchev, V. On Some Properties of the Affixoids in Modern Greek. // Търпоманова, Е., Б. Михайлова, В. Алексова (ред.) Балканското езикознание днес. Сборник в чест на 75-годишния юбилей на проф. дфн Петя Асенова. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2016, 115–124.
2. Вунчев, В. Новогръцки словообразователни модели със суфиксоиди от старогръцки глаголи. // Международна научна конференция на Филологическия факултет на ВТУ „Езици, култури, комуникации”. Велико Търново, 2016 (под печат).
3. Вунчев, Б., И. Стрикова. Словообразователни модели при калкиране на новогръцката лингвистична терминология. // Международна научна конференция на тема: “Култури и религии на Балканите, в Средиземноморието и Изтока”. Велико Търново, 2015 (под печат).
4. Вунчев, Б. Антиезик, стереотипизация и секретност (върху материал от гръцкото гей арго калярда). Юбилейна научна конференция „Филологията – класическа и нова“ на Факултета по класически и нови филологии. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2016, 88–101.
5. Борис Вунчев, Гръцкият гей говор калярда. // Информо (списание на Институт за модерността, ISSN 1313-9835), 22, 2016, стр.1–12.

